

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

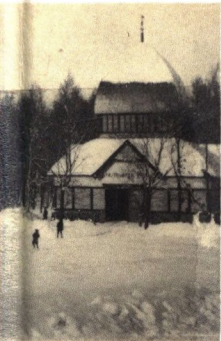
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

TROLDMANDENS Lærling

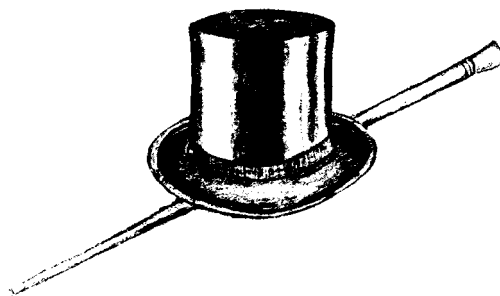

Erindringer
fra Odense
1910-32
af Kai P. Andersen

TROLDMANDENS Lærling

TROLDMANDENS Lærling

Kai P. Andersens
erindringer fra Odense
i årene 1910-32

Redigeret af Kurt Dahl Christiansen og Jørgen Thomsen

Udgivet af OAB-Tryk

I kommission hos Odense Universitetsforlag

Troldmandens lærling
© fru Edith Andersen 1985
ISBN 87 7492 521 0
Omslag og typografisk
tilrettelægning: Ulla Poulsen
Bogen er sat med
Century Schoolbook og
trykt af OAB-Tryk A/S, Odense
Indbindingen er foretaget af
J.P. Møllers Bogbinderi, Haderslev

Indholdsfortegnelse

1 · En arbejderdreng fra Rødegårdsvej	s. 7
2 · På torvet med far og onkel Knud	s. 19
3 · Bydreng i Nørregade	s. 27
4 · Hverdagen i Skt. Knuds Gade	s. 37
5 · Duksen fra Jernbanegades skole	s. 47
6 · Hjælpedreng i Læsehaven	s. 55
7 · En lærenem frisørlærling	s. 61
8 · Troldmandens Lærling	s. 71
9 · Frisørsvend omkring 1930	s. 77

Forord

Troldmanden – professor Labri – og hans lærling – Kai P. Andersen (1910-80) havde begge tilknytning til Odense. For 50 år siden døde den landskendte gøgler efter at have boet sine sidste år i Skt. Knuds Gade, og fra juni 1940 til sin død i 1980 havde Kai P. Andersen egen frisørsalon på Rugårdsvej 158 i Tarup. Forbindelsen mellem de to fremgår af denne bogs kapitel 8.

Det var først og fremmest sin barndom og opvækst i Odense fra 1910 til 1932, Kai P. Andersen skildrede i det over 200 sider store erindringsmanuskript, han afleverede til Odense Centralbibliotek, Lokalhistorisk Afdeling i foråret 1979.

Borgmester Verner Dalskov havde i december 1978 udsendt en opfordring til alle kommunens pensionister om at nedskrive deres erindringer fra byen; over 250 bidrag indkom inden fristens udløb, og 10 af de bedste manuskripter blev præmieret – blandt disse var Kai P. Andersens.

Udsnit af 30 manuskripter offentliggjordes 1983 i bogen *Ak, hvor forandret*, og et af de øvrige præmierede bidrag – Kylie Topps – var allerede 1981 udgivet i bogen *Dengang i Odense*. Kai P. Andersens bog er således den tredje selvstændige publikation, der udkommer som resultat af erindringsindsamlingen i 1978-79.

I sin fremstilling fortæller Kai P. Andersen med lune og sans for detaljen om en arbejderdrengs (og et enebarns) opvækst i Skt. Knuds Gade, og vi følger ham rundt i byen som bydreng, som hjælpedreng i Læseforeningens Have og senere som fri-

Kai P. Andersen fotograferet sammen med borgmester Verner Dalskov ved en reception på Odense rådhus i november 1979, hvor borgmesteren uddelte præmier til forfatterne af de 10 bedste erindringsmanuskripter. (Fyns Presse Foto).

Den gode fortæller i festligt lag. Kai P. Andersen fotograferet sidst i 1960'erne.

sørlærling og svend. Kedeligt er det sandt at sige ikke, og både godt og ondt er husket og medtaget. Ren nostalgi er her således ikke tale om.

Når man arbejder med udgivelse af erindringer, stiller man sig uvilkårligt ofte det spørgsmål, om forfatteren nu husker rigtigt på alle punkter. Dertil er at sige, at det jo næppe er tilfældet, og vi har da også i forbindelse med redaktionsarbejdet ændret i manuskriptet på nogle få steder, hvor der var tale om åbenbare hukommelsesfejl. Der kan naturligvis være flere tilbage endnu – en historiker vil således være noget skeptisk med hensyn til nogle af de omtalte beløbsangivelser – for blot at tage et eksempel. Og generelt gælder det for erindringsgenren, at den *ikke* fremstiller byen og livet i byen, som det var, men som fortællerne husker det.

Alt dette tæller dog kun lidet imod den kendsgerning, at erindringerne er med til at give et meget livfuldt billede af en periodes historie. Med en bog som denne får historien så at sige kød og blod.

Sprogligt fremtræder bogen i Kai P. Andersens egen stil – kun klare fejl er rettet. Rækkefølgen af

de enkelte afsnit og kapitler følger derimod ikke manuskriptet helt; vi har søgt at få det kronologiske forløb frem og derfor flyttet nogle af de afsnit, som Kai P. Andersen først fik nedskrevet i sidste del af sit manuskript, hen til den sammenhæng, der synes at være den tidsmæssigt rigtige. Spring i forhold til manuskriptets rækkefølge er markeret ved en blank linie. Kapitelinddeling og -overskrifter skyldes redaktionen.

Ved udgivelsen af denne bog er det os en kær pligt først og fremmest at rette en tak til bogtrykker Hans Otto Poulsen, OAB-Tryk, der beredvilligt har påtaget sig at udgive bogen. Vi fik derved mulighed for at gengive en langt større del af Kai P. Andersens manuskript, end det ellers ville have været muligt.

Tidligere og nuværende medarbejdere ved Odense Centralbibliotek, Lokalhistorisk Afdeling og på Møntergården fortjener tak for at have hjulpet os med renskrivning, korrekturlæsning, udvælgelse og udlån af billeder; endelig er vi taknemlige for, at fru Edith Andersen har givet os lov til at offentliggøre de her bragte udsnit af hendes mands erindringer – og tålmodigt har afventet redaktionsarbejdets afslutning.

Odense, februar 1985

*Kurt Dahl Christiansen
Jørgen Thomsen*

1 · En arbejderdreng fra Rødegårdsvej

Jeg er født på Rødegårdsvej 40, II. sal, og tilbragte mine første barneår her.

Trekanten Rødegårdsvej, Nyborg Landevej og Gartnergade blev vore legegader. Trekantens spids hed »Skandsen«. Ud til Gartnergade og Nyborgvej havde planteskoleejer Jensen sin planteskole. Han havde også et stykke mark med små frugttræer. Der var således kun bebyggelse på den ene side af Gartnergade. Det skaffede mig i min skoletid et par rigtige lussinger af en politimand.

Jeg blev anråbt af politimanden, fordi jeg kørte på cykel uden lygte, og da jeg blev spurgt, hvor jeg boede, svarede jeg frejdigt:

»Gartnergade 6«.

Så spurgte politimanden:

»Kender du Gartnergade?«

»Ja, der bor jeg jo«.

»Ikke i nr. 6, for der er jo kun beboelse på den ene side, og det er kun de ulige numre. På den anden side er jo Jensens planteskole. Jeg skal lære dig at lyve for politiet«.

Og så faldt den første øretæve. Det var en, der kunne mærkes, lige så jeg tabte cyklen og selv faldt oveni og slog mig.

Så skreg politimanden:

»Op«, og så fik jeg en på den anden side af hovedet, men denne gang var jeg forberedt, så jeg blev stående på benene. Nu fulgte alle tiders skideballe, alt imens der havde samlet sig et opløb inde på fortovet. Der var ingen af tilskuerne, der greb ind. Jeg var også godt tilfreds med afgørelsen, bare det ikke

kom min far for øre, for så vankede der en ordentlig røvfuld. Sådan var det dengang.

Men det var Rødegårdsvej, jeg kom fra. Alle nedløbsrør fra ejendommens køkkenvaske lå udvendig på muren, så om vinteren frøs vandet til is, og beboerne måtte ud på stiger og hælde kogende vand på – fra en indstiksfløjtekedel, der normalt stak ind over ilden i kakkelovnen gennem lågen. Vi, der boede øverst oppe, havde om vinteren en saltsten liggende i vasken, som vandhanen dryppede på, så vort vaskeafløb var altid i orden.

Vi havde som alle andre på den tid lokum i gården. Ved siden af lokummet var der et andet rum. »Pishuset« hed det i daglig tale mellem os drenge. At benytte det blev omtalt som at »skulle slå en streg«.

Om sommeren lugtede kloakkerne forfærdeligt, for i stedet for at gå ned på lokummet med pispoten, der blev benyttet af de små og også af de voksne om natten, slog mange husmødre den ud i vasken. Når så solen opvarmede nedløbsrør og kloakkens omgivelser, var det næsten ikke til at være der for stank.

Noget, der også var en plage i ejendommen, var rotter. De voksne fortalte om rotter, der både var på lofter og i kældre, og at de sprang op i vugger og åd af de nyfødtes næser.

Når rotterne blev for nærgående, blev der skikket bud efter kommunens rottejægere. De kom så to mand med en flok glathårede terriere (fem-seks stk.). Med store jernstænger brød de gårdens bro-

Bogens forfatter i stadstøjet i fotografens atelier ca. 1915.

lægning op flere steder, hvor man vidste rotterne havde deres gange. Så hældte mændene masser af spande vand i hullerne og afventede rotternes komme.

Når rotterne kom, begyndte hundene deres arbejde. Så snart en rotte kom op, stormede en hund frem, bed rotten i nakken, smed den højt op i luften og fløj så videre til den næste. Hvis rotterne ikke var helt døde, gik jægerne rundt i gården og slog dem ihjel med store skovle.

Vi børn skulle være inden døre for ikke at blive bidt af de vilde og skrækslagne dyr, så vi sad i vinduerne og overværede blodbadet. Efter slaget flød gården med lig, som jægerne tog med sig. Hundene var helt vilde og gøede. De ville se mere blod.

Hullerne blev fyldt op, gården blev spulet og fejjet, og så blev dramaet drøftet i flere dage med gadens andre drenge.

Ude på fyldningen, som vi kaldte renovationspladsen, var der i tusindvis af rotter. Det var en gammel grusgrav, der havde hørt til Kragstbjerggården. Om sommeren udvandrede rotterne i store flokke til beboede områder. Det var et uhyggeligt syn. Så var vi bange, men der var ikke noget at stille op.

De store drenge ønskede sig en Diana-luftbøsse. Den kunne skyde med pile og hagl. En pil var en metalspids med en kulørt filtdusk i enden, og pile brugtes til skiveskydning, hagl til rottejagt.

Rottejagt foregik på følgende måde: Ude på fyldningen, i hvis bund der altid var en stinkende sø, som lugtede langt væk, lagde de store drenge sig med deres Dianaer, og når så en rotte kom frem af sit hul på den anden side søen, skød en af drengene. Der skulle gerne falde en rotte hver gang, for haglene var dyre. 25 stk. i en rund blikdåse kostede 10 øre. Træfsikkerheden var stor, næsten 100%.

Hver stor dreng havde en hjælper, der så løb omkring søen, tog rotten og nappede halen af med en knibtang. Herefter leverede han halen til jægeren. Det var meget vigtigt.

Rottehalerne blev bundtet med 25 stk. i hvert bundt, og hver fjortende dag sad en af kommunens folk om aftenen ved et lille bord i Frederiksgadens Jernstøberis port i Frederiksgade og modtog rottehaler. Et bundt med 25 haler blev belønnet med en 25 øre.

Nyborgvej set mod øst 1938; selv om der kun er gået lidt over 20 år, fra Kai P. Andersen legede her som barn, har den moderne tid holdt sit indtog med biler og benzintank. Vejtræerne mildnede dog endnu indtrykket. (Møntergården).

Når vi kom med bundterne, sagde han altid:

»Nu er der vel 25 i bundtet?«

Engang imellem blev det talt efter; manglede der er par stykker, fik vi en røffel, og så lod han nåde gå for ret, men manglede der tre eller flere, fik vi ingen betaling, og halerne blev beslaglagt. Hjælperen var altid med ved afleveringen. Det var en uskreven lov, at hans andel var 2 øre bundtet.

Gadekampe fandt jævnligt sted. Når drengene fra Rødegårdsvej skulle i skole (Jernbanegades

skole), var nærmeste vej ad Frederiksgade, Nidergade osv. Hvis en dreng kom alene gennem Frederiksgade f.eks. på vej til skole, blev han gennemtævet.

Når det så blev for meget af det gode, blev der udsendt krigserklæring, og en bestemt aften drog alle Rødegårdsvejens drenge bevæbnet med kosteskafter og lange rafter og flitsbuer ad Frederiksgade til. Pilene til flitsbuerne stjal drengene ovre i planteskolens arbejds- og materialskur.

Så marcherede de i flok op til Frederiksgade, hvor de blev modtaget af drenge, der også var bevæbnet. Kampen begyndte med, at der udveksledes smædeord, og man sang f.eks. »Bisser, I savner jeres mors baba, hjem i sengen og slik den a'« og lignende. Når så »generalen« gav signal, begyndte kampen, og det gik voldsomt til. Der flød blod, og tænder blev slået ud.

Inde på fortovet stod fædrene og så til og opildnede de kæmpende. En dreng fra Frederiksgade fik en gang et øje ødelagt af en bambuspil fra en flitsbue. Så aftaltes det at forbyde brugen af buer.

Når så de voksne syntes, det var nok, blev parterne skilt, og så var det med at komme hjem og få sårene vasket med borvand. Måske fik man et par ekstra på hovedet derhjemme, hvis det var gået for meget ud over tøjet.

Lige når vi kom ind på Nyborg Landevej, lå på højre side som nævnt Jensens planteskole. På venstre side lå Albanisøen, der ejedes af Albanibryggerierne. Om vinteren, når søen var frosset til, kom der mænd med store save med håndtag i den ene ende. Enden uden håndtag blev gennem et hul stukket ned i søen, og så savede man isen ud i store blokke, der blev lagt i bryggeriets kælder og i Astrups isoplæg.

Om sommeren slog sigøjnerne sig ned ved søen. Så var der noget at se på. Så blev alt låst inde, for sigøjnerne blev kaldt »tyvepak«. De gik fra dør til dør og solgte f.eks. bordskånere af halm og forskellige ståltrådsarbejder, flaskerensere osv. De tiggede også, både penge og mad.

*En flok børn har taget opstilling for fotografen i Frederiksgade. Billedet er formentlig taget først i dette århundrede.
(Alfred Petersen fot., Møntergården).*

Kai P. Andersen blev født på 2. sal her i Rødegårdsvej 40 den 14. januar 1910. Dette fotografi er fra 1930. (Møntergården).

Man fortalte os, at der i gamle dage lå en grynmølle ved søen, og at møllersvende boede i de små huse i Georgsgade – i mine drengeår hed de aldrig andet end Grynhausene.

Der blev på den udtørrede Albanisø aldrig bygget andet end en tankstation. Arealet skal være bundløst.

Længere ude på Nyborgvej på højre hånd lå apotekerens landsted. Jorden deromkring blev tilsæt med kamille; når den blomstrede og blev plukket, duftede hele området af kamille. Så tjente konerne omkring landstedet en skilling ved at plukke kamille.

Det blev til kamillethe, der fandtes i alle hjem. Det og borvand var standardting i medicinskabe overalt. Kamillethe blev brugt at drikke mod forkølelse og ondt i halsen; man badede dårlige øjne med det – kort og godt: Man brugte det mod alt. Min mor sagde, det hjalp mod alt, kun ikke mod svangerskab.

Apotekerens var afholdte folk. De talte venligt til og med alle og betalte kamilleplukningen godt. Kom det apotekerinden for øre, at ensomme gamle lå syge, kom pigen med mad. Vi børn fik ofte en femøre af apotekerens. Når apotekerens skulle på deres årlige Italienstur, så stillede vi børn og mange mødre os ned på landevejen og så dem køre forbi i deres fine hestevogn med store læderkufferter og runde hatteæsker på. Så tog vi drenge hatten (matroskuen) af, pigerne nejede, og mødrene vinkede – og apotekerens vinkede. Det var en festdag, og det talte vi meget om. Da drømte man ikke om, at man selv skulle komme til Italien, Rusland, USA, Vestindien og endnu videre – sikken en tid, vi har oplevet.

Hver søndag eftermiddag ved 3-tiden stillede vi børn en efter en i en lang række langs muren ved Sukkergården i Frederiksgade. Så kom konsul Muus ned med en stor pose flødekarameller og delte ud. Hvis det varede for længe, inden han kom, råbte vi i takt:

»Konsul Muus, kom af hus«, og så kom han.

Vi, der var lidt dristige, rendte, når vi havde fået flødekaramellen, om bag hans ryg og stillede op igen bagest i rækken. Blev det opdaget, blev vi rigtigt skammet ud.

På førstesalen i Sukkergården i hjørnelejligheden Frederiksgade-Christiansgade boede en kaptajn, greve Trampe, og lige i hjørnet var en lille

balkon. Når regimentsmusikkorpset en gang om måneden spillede neden for balkonen og var færdig med at spille, kom greven i fuld uniform med kasket og ordner på frem på balkonen og gjorde honnør og sagde tak. Så klappede tilhørerne – det var en hel lille operetteforestilling.

Greven havde to drenge, som andre altid forfulgte og ville tæve og råbte »greveskidder« efter. Den ene »greveskid« blev senere ceremonimester hos kongen.

Som 6-7 årig fik jeg skarlagensfeber og blev i meget lang tid interneret på Epidemisygehuset i Bjersegade under overlæge Lollesgaard.

Lollesgaard havde embedsbolig i en fin villa på hjørnet af Albanigade og alleen, der førte op til Epidemisygehuset, og han var hele familiens huslæge.

Da jeg blev syg, kom jeg først ind i stuen foran kakkellovnen og blev etagevasket. Så kom der rent på sengen, vand i servantestellets kande, et nyt stykke sæbe i sæbeskålen, og to rene håndklæder blev hængt op på sømmene ved servanten med marmorpladen. Der kom også en slat vand i bunden af den emaljerede toiletspand, og alt blev ordnet pænt.

Vi kunne altid høre, når overlægen kom. Han smed sin cykel op ad væggen, så den kurede et stykke.

»Nu kommer overlægen«, råbte mor og kastede et sidste blik omkring for at se, om alt nu var i orden.

Jeg blev undersøgt. Og Lollesgaard sagde:

»Jeg tror sågud, han har fået skarlagensfeber. Kommer igen i morgen«.

»Hvis han har, skal han så på epidemien?«, spurgte en bekymret mor.

»Ja, det er der ingen diskussion om. Farvel«.

Som skiltene viser, er billedet her taget ved hjørnet af Georgsgade og Frederiksgade. Hjørneejendommen blev nedrevet i begyndelsen af 1930'erne. (H. Lønborg fot., Møntergården).

Det var skarlagensfeber. Sygevojen hentede mig og kørte mig på epidemien. Dagen efter kom »trommeren« og desinficerede lejligheden. »Trommeren« var søn af den gamle bytrommer, der trommede i gaderne og udråbte nyheder og annoncerede, når der blev lukket for vand og lignende. »Trommeren« kom med en lille flad vogn, forspændt med en lille hest. På vognen under en presenning var der et par zinkbaljer. Disse baljer blev båret ind i lejligheden, og efter at vinduer

og døre var blevet tætnet, blev baljerne fyldt med en let fordampende væske, der skulle dræbe alle skarlagensfeberbakterierne. Det varede et døgn og var noget, husmødrene ikke var glade for, for ikke alene stank huset længe efter, men dampene angreb metaller og lignende.

På sygehuset var der pladsmangel, så jeg kom som eneste dreng til at ligge på en firemandsstue sammen med voksne mænd. Men det var ikke kedeligt. De voksne gjorde kur til gangpigerne og

Epidemisygehuset i Bjergegade fotograferet fra vandtårnet omkring 1910. Bemærk bænkene under vinduerne. Her kunne besøgende stå og se ind til patienterne. (Herluf Lykke fot., Møntergården).

væltede dem om i sengene, når de var inde for at gøre rent på stuen. Jeg syntes, det var vældig sjovt! Hvis så sygeplejersken kom, blev der stor ballade, men det bundede ikke så dybt.

Vi måtte ikke få besøg på stuerne af hensyn til smittefaren, så der var nogle trætrapper uden for vinduerne, som de besøgende kunne stå på, se ind til os i sengen, vinke og råbe gennem de lukkede vinduer.

Det var en helt ny verden for mig. Da jeg kom,

måtte jeg løbe overalt og blev hurtigt medpatienternes og personalets kæledægge; det gjorde det jo ikke ringere, at overlæge Lollersgaard kendte mig. Da jeg skulle hjem, græd jeg; jeg ville blive, og min mor græd, fordi jeg ikke ville hjem. Men hjem kom jeg da. Og jeg husker tydeligt, at jeg fandt alt så småt derhjemme, og at der var så lavt til loftet.

Børn glemmer hurtigt, men jeg kom længe om og hilste på personalet på epidemien. Der faldt jo altid noget af: Sodavand, æbler og slik.

*Sukkergården i Frederiksgade, hvor konsul Muus boede. Billedet er fra 1915.
(Hugo Matthiessen fot., Møntergården).*

Så kom der en tid, hvor bølgerne gik højt i mit hjem. Far, der var arbejder på en fabrik, tillidsmand, fagforeningsmand og først og sidst socialist, gik ind for salget af de dansk-vestindiske øer til USA. Far gik fra dør til dør og agiterede, der blev holdt gruppemøder hjemme hos os og lagt planer. I den tid så vi ikke meget til far. Mor var ikke med på tanken, men sagde:

»Det får da en ende«.

Da sejren var i hus, fortalte far mig nogle træk fra

sin ungdom som deltager i den politiske kamp. To ting husker jeg:

Borgbjerg var i Odense og holdt et friluftsmøde på Albanitorv, og da mødedeltagerne gik fra mødet, blev min far i Albanigade overfaldet og tævet af en flok politiske modstandere – de må have været nogle stykker, for far var meget stor og stærk, man kaldte ham for »Store Rasmus«. Til sidst måtte han alligevel smide træschoene og løbe. Da det blev mørkt, listede far om i Albanigade og

Fortællerens flittige farmor, der bl.a. tjente penge som vaskehøne (R. Hansen fot.).

fandt efter lang tids leden sine træsko. Den ene var endt i Absalonsgade – nogen måtte have sparket den med sig. Godt han fandt dem, for dengang var arbejdere fattige, så et par forliste træsko var en tragedie.

Far fortalte også, at når de gik i 1. maj-demonstration gennem gaderne i deres bedste tøj, sad borgerskabets damer med bør og spyttede på de fæle socialister, så der skulle en større renselsesproces til dagen efter. Dengang kostede det noget at være socialdemokrat. Jeg har dog aldrig hørt far fortælle noget om, at han blev forfulgt på sin arbejdsplads for sin politiske overbevisning.

Tidligt forklarede far mig, at der var tre ting, en arbejder altid skulle: Betale sin fagforening, sygekasse og skat – så kunne man stille sine krav.

Min far var for øvrigt en god fortæller og fortalte mig gerne om sin fattige barndom. I min fars hjem var de 12 børn. Den sidste i flokken var en dreng, der fik navnet Dusinus (hvilket skulle betyde dusi-

net fuldt). Der var stor fattigdom, for farfar var arbejdssky og meget fordrukken, og han tævede jævnligt farmor.

Da far var blevet stor og engang så farfar tæve farmor, slog far ham i gulvet, så han var bevidstløs. Far ventede, at han skulle have en ordentlig dragt prygl, når farfar kom til sig selv, men farfar græd bare og gik i seng. Episoden havde den virkning, at farfar aldrig mere tævede farmor.

Farmor måtte holde hjemmet oppe ved arbejde, for de få penge, farfar skaffede sig, blev brugt til brændevin.

Farmor gik morgen og aften op på Kragssbjerggården og malkede køer. I den mellemliggende tid gik hun ud og vaskede tøj. Hun havde sine faste steder, bl.a. på Frimurerlogen, hvor portneren hed Jacobsen. Portneren havde to drenge, og den ene, som jeg hørte mest om, blev direktør for Fyens Disconto Kasse. Broderen blev en berømt arkitekt. Om ham sagde far, at han nok var dygtig, men den »stærkekasse«, han havde bygget ved Det kongelige Teater, »er og bliver noget lort«.

Min far og bankdirektøren var lige gamle, så når farmor skulle ned på Frimurerlogen og vaske, skulle far med for at lege med en af portnerens sønner. Den egentlige årsag til, at farmor tog far med, var den, at så fik han kosten med den dag og var sikker på en gang varm mad. Det var ikke hver dag, man fik varm mad i hjemmet. Dertil kom, at de fik en masse af portnerdrengenes brugte tøj.

Da far kom ud at tjene bønder, fik han noget af arkitektens aflagte arbejdstøj, og da han var tømrer, var der i tøjet en speciel lomme til tommestokken. Der fulgte en tommestok med, og derfor gik far altid med den. Det blev han meget misundt for af de andre tjenestekarle. Da far blev konfirmeret, skaffede portneren ham frimurerens konfirma-

tionslegat, der bestod af en sum penge og et grønmalet træskrin fyldt med tøj, både arbejdstøj og et sæt stadstøj. Far gemte den kiste hele sit liv.

Så længe bankdirektøren levede, besøgte far ham efter indbydelse en gang hver sommer og en gang hver vinter, lige efter nytår. Ved nytårskuren fik han altid et aflagt sæt tøj m.m. og 100 kr. – de sidste år 500 kr. Ved de sammenkomster hyggede de to sig med god mad, og hvad dertil hører, og talte om drengeårenes oplevelser.

Engang under krigen havde bankdirektøren ikke noget tøj at undvære af, så der blev sendt bud til direktørens skrædder om at komme straks. Far fik taget mål, og der blev syet et sæt tøj af førkrigs-kvalitet – »salt og peber« hed stoffet. Skræddermesteren fik ordre på, at direktøren ville overvære sidste prøvning, for, som han sagde:

»Han skal sku'tte snyde os, Rasmus!«

Da far gik på pension og opløste hjemmet, skaffede bankdirektøren og fars soldaterkammerat, kammerherre Vind, Sanderumgård, far ind på Gråbrødre kloster, hvor far var til sin død. Det var fars store nummer på sine gamle dage at fortælle om proletardrengen fra »Faldomhuset« på Kragshjergvej, der endte sine dage på Gråbrødre kloster.

Når huset, far var født i, og hvor min farmor boede til sin død, blev kaldt »Faldomhuset«, var det, fordi murersvendene, da det blev opført, hver dag var så fulde, at arbejdet blev så dårligt udført, at den ene gavl blæste om, inden huset var færdigt.

På hjørnet af Kragshjergvej og Benediktsgade lå et landligt udseende hus, der blev kaldt »Skrædderhuset«. Op til det og inde bag det lå Ravens' gartneri. Det blev min fars første arbejdsplads – det var udelukkende lugearbejde. Da far blev større, kom han ind og arbejdede i et nærliggende

Kai P. Andersen fotograferet sammen med forældrene omkring 1915. (F. Dinsen fot.).

garveri, hvor de garvede huder. Arbejdet her bestod i, at drengene i bare ben stampede rundt i huderne, der lå i en vælling af hundelort, som drengene løb rundt i hele Odense og samlede i spånkurve.

Så kom far på tobaksfabrikant Nielsens cigarfabrik i Brogade, der lavede de dengang berømte cigaretter »Universo«. Det var ikke på cigarværkstedet, far kom, men på skråtobaksafdelingen. At skrå var dengang lige så almindeligt som at ryge cigaretter i dag. Far fortalte, hvordan de større drenge skråede, og far forsynede alle i sin omgangskreds med skråtobaksaffald fra fabrikationen. Jeg

husker, der var tale om to typer, smalskrå og de grovere, som hed skipperskrå. Der var også en finere og ikke så stærktsmagende dameskrå.

Om vinteren lavede hele familien ildtændere, som de dygtigste af drengene, der havde forretningstalent, solgte ved dørene.

Ildtændere blev lavet af brede, lange høvlspåner, der blev lagt sammen i en firkant med en snor igennem for at holde sammen på dem. Så blev det sænket ned i en spand med lunken harpiks og hængt til tørring. De blev brugt til at lægge i kakkellovn eller komfur, når man skulle tænde op med brænde – eller tørv eller koks – over.

Far og et par brødre gik fra dør til dør i hver sin del af Odense og falbød ildtændere. Nogle faste ste-

der skulle far selv gå op på loftet og se, hvor mange der var på lager. Var der rigeligt, snuppede far et par stykker op under matrosblusen, og så solgte han dem det næste sted. Var det mon forretningstalent?

En anden fidus var på et befærdet sted at give sig til at græde højlydt, lægge sig og lede. Så var der altid nogen, der deltagende spurgte:

»Hvad græder du for, lille ven?«

»Jeg har tabt en femøre og kan ikke finde den.«

Det skuespil gav mangan en femøre ekstra, og det var fars egen fortjeneste. Når de kom hjem, blev de tiloversblevne ildtændere talt op, og så blev der gjort regnskab, og pengene blev afleveret til far-mor. Der var kappestrid om, hvem der solgte flest.

2 · På torvet med far og onkel Knud

Vi flyttede fra Rødegårdsvej til Skt. Knuds Gade i en større og bedre lejlighed. Min far fik arbejde på maskinfabrikken Phønix. Der kom far i dårligt sel-skab, og det blev oftere og oftere, at han kom fuld hjem fredag aften. Når så klokken blev mange, blev jeg sendt ud for at finde ham og få ham hjem. Det var nu nemt nok at finde ham, for han havde to stamværtshuse. Det ene lå i Torvegade lige over for den katolske kirke. Det andet var Café Ålykke i Brogade – også kaldet »Hos Jollemads«. Stedet hed sådan, fordi man her kunne leje robåde og sejle på Odense å op til slusen ved Ejby mølle den ene vej og ned til slusen ved Folketeatret den anden vej.

Måden, jeg fandt far på, var nem, for jeg skulle blot finde hans cykel. Når jeg havde fundet den, gik jeg bare inden for døren i restauranten og stillede mig der, til far så mig. Så gik jeg uden at sige et ord. Far sagde heller ikke noget til mig. Så gemte jeg mig i en port eller en opgang, og når så far lidt efter gik, tog jeg fars cykel, stak benet ind under stangen og kørte hurtigt hjem og sagde til mor:

»Nu kommer far«.

Far lavede aldrig scener. Han var ked af det, ulykkelig og flov. Så hjalp mor ham af tøjet og satte en avis fast på tapetet over for hans seng med knappenåle (for far spyttede små stykker skrå-tobak ud). Det satte sine spor på tapetet med alle de knappenålestik, men hellere det end at få hele tapetet ødelagt.

En gang kom der en dame, der fik mor til at

skrive sig på en liste til Rigsdagen med et ønske om spiritusforbud. Da far fik det at vide, var han og mor uvenner, og i flere dage talte de ikke sammen.

Far havde noget overarbejde, som han ikke kunne få overarbejdsbetaling for, hvorfor han havde hveranden lørdag fri. Jeg var nu begyndt at gå i skole i Jernbanegade, og når det var fars frilør-dag, mødtes han og jeg på Albanitorv. Så opsøgte vi min farbror, onkel Knud, som solgte en gros til de slagtere, der stod med deres boder på torvet. Mange af dem kunne ikke betale onkel ved leverin-gen, så når torvet lukkede, måtte onkel rundt og kradse sine penge ind.

Der var altid nogle mindre og en gang imellem også større stykker kød, der ikke var solgt. Det fik far, så vi manglede aldrig mad. Mor lavede rulle-pølse, medister og spegepølse m.m. Hun var meget dygtig til den slags, for hun havde været kokkepige i store huse. Bl.a. talte hun tit om de mange år, hun havde været hos slagtermester Gjerdrum i Nørre-gade.

Når onkel Knud pakkede sammen, kom der en fast klike af folk fra Kragstbjergvejområdet. De kendte onkel fra hans drengear og ungdom. Det var gamle koner, dårligt klædt og altid med sorte tørklæder om hovedet og en spånkurv på armen.

»Har du ikke et kraftben, Knud?«

Og så røg der en skank eller lidt andet ned i kur-ven. Onkel kunne godt dele en bagfjerding ud på den måde. Han kunne godt lide at være gavmild. Far sagde ofte til mor:

»Knud er alt for god af sig«.

Så kom en gårdskarl med onkels hest, Jokum, og kørte vognen ned i Postgårdens gård, hvor den blev staldet op, til onkel kørte hjem. Så gik turen op på hjørnet af Torvegade og ned i en kælderbeværtning, der hed Nordkap, hos Trine, hvor der om lørdagen altid serveredes suppe og peberrodskød. Det var udelukkende handelsfolk fra torvet, der kom der, og så medløbere som far og mig.

Der var liv nede ved Trine, og der blev også afsluttet mange handel der. Mange penge skiftede ejer. Det var noget, der passede mig at høre al den snak, og jeg var fortryllet af de tykke tegnebøger, der kunne trækkes ud som en harmonika. Når de handlede, slog de hinanden kraftigt i næverne og bandede og sagde noget skidt til hinanden.

Når vi gik fra »Nordkap«, fik jeg altid en sølvtokrone af onkel og en pakke kød og blev så sendt hjem til mor – altid med ordene:

»Kan du hilse min smukke svigerinde?«

Det værste ved at slæbe kødet hjem var, at det altid var pakket dårligt ind. Jeg har flere gange tabt noget af det på gaden. Da jeg engang spurgte mor:

»Hvorfor får far ikke en stor kurv med?«, svarede mor:

»Far vil ikke gå med en kurv, og hvad vil onkel Knud ikke tænke – som om vi beder om noget.«

Når jeg var sendt af sted, gik onkel Knud og far på »turné«. Så gik det rundt til den høje stue, til Ingemann i Nørregade og mange andre steder for at slutte på Postgården, hvor Jokum og vognen jo var. Der lå en restauration i kælderen. Postgården lå omtrent, hvor politigården nu ligger, og man kunne gå gennem porten ind i en mægtig gård og

*Jolleudlejningen ved Café Ålykke i Brogade
fotograferet en efterårsdag i 1935. (Møntergården).*

derfra gennem en åben port ud på Sortebrødretorv. Kælderrestaureringen lå meget dybt, der var over 25 trin ned.

Sådan en lørdag ringede tante Marie ved halv-fire-tiden til købmanden, der havde forretning i stuen, hvor vi boede. Han råbte op:

»Kristine, der er telefon fra Dræby.«

Det var tante Marie, der sagde:

»Knud er ikke kommet hjem. Har I set noget til ham?«

»Nej, men Kai siger, at de er taget på turné.«

»Kommer du om på banen, så tager jeg fire-toget?«

Så blev mor klædt om, jeg blev vasket og fik mit pæneste tøj på. Og for at jeg ikke skulle gå ned på gaden og gøre mig snavset, blev jeg stillet op på køkkenbordet, til vi gik.

Når så tante Marie kom, gik vi i forretninger og handlede, og tante var ikke fedtet. Mor fik tit noget tøj af hende. Jeg kan huske, jeg en gang fik en stor rund stråhat, hvor der på hattebåndet var trykt noget, og der var lange bånd ned ad ryggen. Jeg var stolt, men syntes nu, den var lidt pigeagtig. Men da kammeraterne misundte mig, var det bare i orden.

Når så forretningerne var overstået, gik turen til Postgårdens kælder, hvor far og onkel sad og var godt berusede. Jeg husker bedst, at der altid sad en serveringsdame på onkels knæ, men derfor kunne han skam godt overkomme at give de andre »damer« dernede et klap på bagen.

Når jeg så kom og sagde, at mor og tante Marie ventede oppe, blev onkel Knud tavs og sagde:

»Giv drengen en rød sodavand og os en omgang øl.«

Når det så var drukket, kyssede onkel serveringsdamen, tog hende på brysterne, betalte og kravlede op ad trappen.

Slagterboder på Albanitorv ud for den katolske kirke ca. 1910. (Møntergården).

Når vi så kom op, fik onkel en ordentlig skideballe, mest over, at de havde måttet stå der og vente. Så sagde onkel:

»Drengen skulle da for fanden have tid til at drikke sin sodavand!«

Det var nu ikke sagen, men for ikke at tabe ansigt over for de andre slagtere og gæster i restauranten måtte det tage sin tid.

Så sagde mor:

»Kom så, Rasmus, vi skal hjem«.

Men så overtalte tante Marie mor til, at vi tog

med dem til Dræby, og mor var nem at overtale. Imens havde gårdskarlen spændt Jokum for slagtervognen og stod og holdt ham ved bidslet. Jokum var ivrig efter at komme hjem.

Så satte onkel Knud og far sig på bukken, onkel fik tømmerne og gårdskarlen sin tokrone. Så løftede han tante op bag i vognen, hvor der var lagt et knippe halm med et slagterlagen over. Når han tog damerne i siderne, svang dem højt op i luften og satte dem blidt ned i halmen med ryggen til agestolen, hvinede de højt og skældte ud, og onkel sagde:

I hjørneejendommen her - Skt. Knuds Gade 53 (på hjørnet af Skt. Knuds Gade og Fredensgade) - boede Kai P. Andersen sammen med sine forældre fra omkring 1915. Billedet er fra 1922. (Møntergården).

»De kan sgu godt lide det, for karlen ved sgu godt, hvor piger skal tages«.

Så blev jeg sat for fødderne af onkel og far. Onkel tog piskan og slog et slag med den, så den smældede; Jokum rejste sig på bagbenene - den var gammel cirkushest - og vrinskede og dansede ud ad porten til Overgade. Det var kørsel, så folk stod stille og måbede ud ad Skt. Jørgens Gade.

Onkel nød opmærksomheden. Somme tider stod han op i vognen med stramme tømmer og talte beroligende til Jokum, alt imens tante hele

tiden sagde:

»Nu ikke for voldsomt, Knud!«

Når vi så kom ud til de sidste huse i Skt. Jørgens Gade, det, der blev kaldt for Skt. Jørgens forstad, tog onkel piskan i den tynde ende og satte skaftet ind på hjulegerne. Den lyd kendte Jokum. Så gik den vilde kørsel. Jokum lå nærmest fladt ud ad vejen, mens vognen slingrede fra den ene side af vejen til den anden. Så sang onkel og far sjofle drukviser, og damerne skreg. Folk kom ud af huse og gårde og sagde:

Ejendommene her (Albanitorv nr. 8 og 9) og bebyggelsen i midten af billedet er nu helt væk. På postkortet ses nedgangen til kælderbeværtingen Nordkap tydeligt. (Møntergården).

»Nu kommer Knud slagter og bror – nu er de fulde«.

Vejen fra Odense til Dræby blev gennemført i et stræk. Når vi så kørte ind i gården, stod onkels karl, Hans-Jørgen, med en halmvisk i hver hånd. Han hjalp damerne ned og spændte Jokum fra vognen. Den var hvid overalt af skum. Hans-Jørgen tørrede nu Jokum med halmviskene, for at han ikke skulle fryse og blive syg.

Så gik vi ind, og nu kom der vel nok mad og drikkevarer på bordet. Senere blev naboerne hentet til kortspil til langt ud på natten.

En lørdag, da onkel Knud sad og drak i Postgårdens kælder, pralede han af Jokums fortræffeligheder over for gæsterne, der mest var slagtere. I sine pralerier om hesten tilbød han at betale alt, hvad der var nydt i restaurationen, hvis ikke Jokum kunne gå på sine bagben rundt om Frederik VII's statue på Flakhaven.

Omgående blev alle slagtervognene spændt for, og med onkel Knud og far i spidsen for optoget kørte hele kortegen til Flakhaven. Dengang stod Frederik VII med front mod Bryggergården. Ved ankomsten smed onkel sin jakke, men beholdt sin

Hotel Postgården i Overgade blev revet ned ved anlæggelsen af Hans Mules Gade og bygningen af Politigården i begyndelsen af 1950'erne. Billedet er fra omkring 1940. (H. Lønborg fot., Møntergården).

sorte, stive hat på. Far spændte Jokum fra, men lod den beholde seletøjet på.

Folk strømmede til fra Rasmus Hansens boghandel, Fyens Disconto Kasse og de andre omkringliggende forretninger. Og i politistationen, der lå i stueetagen af rådhuset, hvor der nu er turistinformation, slog man vinduerne op for at se, hvad der foregik.

Så klappede onkel Jokum, kælede for den og talte til den, tog pissen og fik Jokum på bagbenene. Som en anden cirkusdirektør svang han med pissen, og Jokum gik ubesværet og elegant rundt om

Frederik VII.

Forsamlingen klappede og råbte. Far spændte for, og politiet kom ud fra stationen og anholdt onkel. Folk gik hver til sit, slagterne kørte til Postgården. Til sidst var der næsten kun far med Jokum og vognen tilbage. Endelig kom onkel Knud grinende – dagens mand med brandert.

Og så fortalte han, at politiet havde moret sig, men vagthavende blev nødt til at skrive rapport, og at onkel nok fik en bøde for gadeuorden.

Så gik turen tilbage til Postgården. Onkel var stolt. Næsten hele Odense talte i lang tid om en

*H.V. Bissens statue af grundlovgiveren,
kong Frederik VII på Flakhaven, mens den endnu
vendte ryggen til domkirken.
(Herluf Lykke fot., Møntergården).*

slagter fra Dræby, hvis hest gik på bagben rundt om Frederik VII's statue. På bagben, du!

Onkel nød det, han fik en bøde på 20 kr., men det grinede han af. Den slags begivenheder var godt samtalestof i den tids Odense. Det var jo før bilernes tid, hvor en flot hest og vogn var sagen.

Må jeg lige slutte af med at fortælle, at onkel Knud døde ung på privatklinikken i Allegade – af

kræft i spiserøret. Jeg besøgte ham engang, og da drak han et glas sifonvand, der kom op igen. Jeg fik min sædvanlige tokrone, men da vi kom hjem, sagde far:

»Det er den sidste tokrone, du får af onkel Knud«, og så græd min store, stærke far.

Det blev den sidste sølvtokrone fra onkel Knud. Han havde forstået at få noget ud af livet.

3 · Bydreng i Nørregade

Jeg fik en byplads om eftermiddagen i Nørregade hos cykelhandler Søren Rasmussen i krydset ned til tunnelen og over for stationsvejen. Det kaldtes Frelserens Krog.

Der mødtes en sporvognslinie med havnelinien, der kørte herfra ad Skibhusvej og Buchwaldsgade til havnen ved restauration Assam. Når sporvognen nåede hertil, tog sporvognsstyreren sit grej med sig hen i vognens anden ende, og så gik turen tilbage til Frelserens Krog.

På de åbne perroner stod vognstyrerne. Om vinteren havde de altid lange træskostøvler med lammeskindsover og lammeskindsluffer på. Det ophold, der var, benyttede vognstyrerne til at komme ind på værkstedet og stille deres kaffeflaske på kakkelovnen. Kaffen var altid i en sodavandsflaske med patentprop med gummiring som pakning.

Når de stillede flasken, tog de proppen af. Så stod kaffen der og blev varm, til de kom tilbage og drak den. Om sommeren kom vognstyrerne ikke længere end til forretningen.

Jeg kendte alle vognstyrerne. Når jeg om søndagen kørte med dem, kostede det 10 øre, men når jeg så skulle lægge min tiøre i bøssen, så jeg op på vognstyreren og holdt hånden over bøssen. Hvis så han nikkede eller blinkede med øjet, beholdt jeg tiøren inde i hånden. Næsten alle nikkede eller blinkede.

Søren Rasmussen var en rar, ældre mand. Medlem af sit sogns menighedsråd, hvad han benyttede enhver lejlighed til at fortælle. Han drak i

smug. Oppe på loftet, hvor der lå cykeldæk i hundredvis, gemte han brændevinsflasken. Når jeg så skulle købe en ny, måtte det aldrig være i kvarteret, og jeg skulle gemme den under mit forklæde.

Jeg var vældig glad for pladsen. Både Søren Rasmussen og svendene var flinke og gavmilde. Fredag og lørdag var vi sent i forretningen, og når svendene gik, pakkede Søren Rasmussen sin mad ud, og så blev jeg sendt over til en kælder købmand for at hente en pilsner og en sodavand. Så sagde han:

»Du har jo ikke mad med, du kan nok hjælpe mig af med et stykke, Kai«.

Så sprang jeg op på loftet efter snapseflasken; Søren Rasmussen tog sig to-tre snaps, og så hyggede vi os. Det var lækker mad, så jeg glædede mig altid. Også fordi Søren Rasmussen talte til mig og med mig, som om jeg var voksen.

Søren Rasmussen boede privat i en villa på Fasanvej. Jeg blev tit sendt ud med varer, han havde købt. Og en bestemt dag sidst på ugen blev jeg sendt ud for at feje gade og rive havegang. Så fik jeg altid kaffe af fru Rasmussen med al den hjemmebakte kage, jeg kunne spise. De ture var jeg vældig glad for, Rasmussens var nogle dejlige mennesker. Og så var han som nævnt menighedsrådsmedlem, hvilket jeg syntes var vældigt fint og attraktivt. (Da jeg selv senere blev medlem af Nyborg menighedsråd, valgt af socialdemokraterne, var der ingen glans over det.)

Når jeg om sommeren kørte fra Fasanvej tilbage til Nørregade, kørte jeg altid en omvej for at

Skøjteløbere nyder livet i Munkemose i begyndelsen af dette århundrede – før reguleringen af mosen 1912-14. (Herluf Lykke fot., Møntergården).

komme til at se de fine spille tennis på OBs baner. Der gik en sti fra Lahns-gade ned i Munkemose, og tennisbanerne stødte op hertil. Der, hvor stien mundede ud i Munkemose, lå på højre hånd et fint, grundmuret hus for damer og herrer, på det andet hjørne et træhus, nærmest som et lille lysthus, hvor vi kunne købe slik. Om vinteren, når der var is på søerne i Munkemose, løb man på skøjter på søen inde bag slikhuset.

Der lå også en meget stor pavillon med kuppel, alt var lavet af træ. Det var frøhandler Dæhnfeldts.

Træpavillonen var vistnok bygget i anledning af en jagtudstilling, og flot og imponerende var den. Når der var skøjteløb, åbnedes pavillonen, og der blev stillet bænke op, hvor damerne stod, mens deres kavalerer skruede skøjterne på. Der var også en mand med en skruestik. Mod betaling filede han skøjter. Der var kun adgang til isen for dem med skøjter. Vi bydrengene lavede vores egen indgang, men måtte nøjes med en glidebane. Om aftenen var banen oplyst, og så var der rigtigt leben.

Vi havde dengang noget, der hed vinteropbeva-

Skøjteløberpavillonens til højre i billedet var opført til en jagtudstilling i år 1900 og blev revet ned 20 år senere. Folketeatrets bygning ses i baggrunden. (Herluf Lykke fot., Møntergården).

ring af cykler. Så kom velhavende familier med alle deres cykler, som blev pudset, og det forniklede blev smurt ind i fedtstof. Søren Rasmussen havde lejet lofter og lignende rundt om i Odense, hvor cyklerne blev stillet hen til foråret. Så blev de pudset og rensset, og så afhentede folk dem. Betaling ved udleveringen – ellers ingen cykler; her var Søren Rasmussen bestemt.

Vi havde så godt som alle byens læger som kunder. Det foregik på den måde, at på værkstedet havde vi en stor træplade med små kroge på. Ud for

krogene stod lægens navn, og på krogene hang nøglen til lægens cykelskur. Lægerne havde mindst to cykler, så hvis en f.eks. punkterede, eller der var noget med kæden, hentede jeg cyklen, og når den var repareret, lagde jeg en trykt seddel i lægens postkasse og satte cyklen i skur. På den trykte seddel stod der, hvad der var lavet i stand.

Til jul ringede jeg på hos kunderne og sagde:

»Det er cykelhandlerens bud. Det er mig, der sørger for, at lægens cykel altid er på plads. Må jeg ønske glædelig jul«.

Postkortet viser Søren Rasmussens cykelforretning i Nørregade 85, formentlig omkring 1910. Det er cykelhandleren selv til venstre i billedet. (Møntergården).

Var det lægen eller fruene selv, fik man som drikkeskilling gerne en tokrone, meget sjældent en femkrone. Lukkede pigen op, og sagde hun blot tak, var jeg hurtig og sagde:

»Lægen giver altid en drikkeskilling til jul«.

Hvis så pigen sagde:

»Hvor meget får du?«

»2 kr., men sidste år fik jeg en femkrone«.

Gik det, var det godt, men det var ikke hver gang. Fejede pigen mig af, forsøgte jeg mig med »godt nytår«. Jeg var jo ikke min fars søn for ingenting. Far satte høflighed meget højt, men man måtte godt have en passende frimodighed eller frækhed, det kan de fleste ikke stå for.

Vi reparerede også cykler for postvæsenet. Når en af deres tjenestecykler gik i stykker, hentede jeg den på baneposthuset. Skulle der bruges reservedele eller f.eks. nye dæk, leverede postvæsenet dem selv.

Det var nogle vældig solide og tunge cykler, der på styr og forgaffel og aksel havde fastgjort en stor,

tung og klodset kurv. Heri lagde postbudene, der tømte postkasserne, deres jernbeslåede posttasker, der brugtes til tømningen.

Jeg var selvfølgelig en hel akrobat til at køre med to cykler. Men det var umuligt med de tunge postcykler. Så måtte jeg gå hen og hente dem og trække dem tilbage. Hvis baghjulet var blokeret, måtte jeg løfte det, og så var det en streng tur.

På sådan en tur var jeg altid inde for at se på skopudseren i banegårdens hal. Skopudseren havde en lille boks med glasruder, så vi kunne se ham arbejde. Jeg var meget betaget af hans færdigheder og tænkte, at når jeg blev stor, og hvis jeg tjente mange penge, ville jeg prøve at få mine sko pudset. Det er nu aldrig blevet til noget, selv om det rundt i verden aldrig har manglet på tilbud. En dag var skopudseren på banegården forsvundet, men det var først efter, at jeg var blevet voksen.

Vi ordnede også cykler for flere officerer – unge løjtnanter – på kasernen, de var alle dårlige betalere. I deres fritid var de cyklelærere for borgerskabets unge piger. Der var et afspærret område fra kasernens indgang og ned til gymnastiksalen, langs med Sdr. Boulevard, vel en 200-250 meter. Der løb en allé af høje kastanietræer. I den allé trænede officererne damerne i at køre på cykel.

Det var vældig morsomt, når de unge damer var ved at vælte af cyklen, så faldt de altid i officerernes favn, og så grinede og skreg de og var ikke kede af det. Når jeg fortalte far om det, sagde han:

»Det tror fanden«.

Når jeg kom med cykler, kunne jeg rigtig betragte sceneriet inde fra gymnastikpladsen. På den udvendige side af hegnet gik soldater med gevær på skulderen og jog nysgerrige tilskuere væk. Jeg oplevede hver dag noget og var glad for mit job.

Lønnen var 5 kr. om ugen. Jeg fik altid 6 kr. – den ene var min private, sagde Søren Rasmussen. Hvis der ikke var noget at bestille på værkstedet, kunne jeg få lov at løbe om i Vindegade til vaskeri og badeanstalten Idun. Badeanstalten lå i baggården. Et brusebad kostede 25 øre, et karbad 50 øre – adgang til dampbad 50 øre ekstra. Jeg elskede at bade.

Søren Rasmussen sagde:

»Din dumme dreng. Du ku' »så gu'« leve hele dit liv der«.

Når jeg sleskede for bademesteren, kunne jeg godt få gratis adgang til dampbadet. Hvis der så kom voksne, var det ud af lemmen.

Om sommeren var der en kommunal badeanstalt der, hvor Stavidsåen løber ud i kanalen. Badeanstalt er så meget sagt. Der var et plankeværk ud mod gangen og cykelstien på kanalens venstre bred. Op ad plankeværkets inderside var der slået nogle brædder, som vi kunne sidde på, når vi klædte os af og på. Der var også lidt træværk ned til åen for at hindre jorden i at skride i åen.

Vi var mere snavsede, når vi havde været i vandet, end før. Det var nu mest samværet med jævnaldrende, der var sagen. Hvis nogle piger cyklede forbi (og det var tit), så skreg den dreng, der først opdagede det:

»Piger – piger«, og så styrtede hele drengeflokken ud på stien og stillede sig op og var uartige. Så så pigerne meget fornærmede ud, og der var altid en dreng, der holdt i deres cykelsadel, så de måtte gå spidsrod forbi os. Selv om pigerne så fornærmede ud og råbte »Frække drenge« tilbage til os, var de nu nysgerrige nok. Dengang opdagede jeg, vi optrådte anderledes, når vi var i flok end alene. Det var helt utænkeligt, at en dreng alene ville stille sig nøgen til skue for en pige.

*På billedet her ses resterne af den gamle badeanstalt ved Odense å ca. 1920 med Ansgar kirkes tårn i baggrunden.
(Herluf Lykke fot., Møntergården).*

På vejen hjem løb vi ofte gennem Næsbyhovedskoven og Åløkkeskoven. Mellem skovene var der nogle store mosearealer, hvor man under første verdenskrig skar tørv. Det var en pragtfuld legeplads. En dag, hvor vi kom over på det engområde, hvor nu Haustrups fabrikker ligger, var der i den bløde tørvejord nogle store fodspor fyldt med vand efter de græssende heste. De kunne ligne fodspor af elefanter, så jeg skreg til mine kammerater:

»Kom og se! Her har været elefanter!«

Efter den tid hed engen aldrig andet end Elefantengen. Hvorledes det nåede ind til Odense kommunes administration, har undret mig, men når markforvalterens kontor annoncerede engen til leje til græsning for sommeren, stod der i avisen »Elefantengen udbydes osv.«.

Jeg har engang talt med hestehandler Alfred Andersen, Tarup, om det – han var fast lejer af

engen i over 25 år – men det gav ikke noget nyt. Så det må være mig, der gav navn til området.

Jeg husker også tydeligt en anden gang, vi lagde vejen hjem fra badeanstalten ned om havnen. Den dag var vandstanden i havnen lav, så vi kunne se de store kloakrør, og under et af dem var der en stor bunke sand. Vi diskuterede, hvem der turde springe ned i det, vi mente var sand. Jeg var altid manden, der vovede det ene øje, men jeg landede ikke i en stak sand, men pladder, og gik til bunds. Da jeg kom op, og kammeraterne skreg, kom en havnearbejder løbende med en lang bådshage og halede mig op, tog mig med ind på en kulplads og spulede mig ren med en vandslange. Bådshagen hængte han tilbage på kulpladsens plankeværk ud mod havnen – der hang også et redningsbælte. Den bådshage tilkastede jeg altid et blik, når jeg gik forbi, både fordi den reddede mit liv og skaffede mig en *ordentlig* røvfuld, da jeg kom hjem. Jeg husker kun i min tid at have fået to af slagsen.

Der var på den tid også en badeanstalt ved Odense å. Det var militærets, og den lå ved Sdr. Boulevard, og fra Kastaniebroen kunne man se derhen. Der var nogle kasser ude i åen for dem, der ikke kunne svømme. For dem, som næsten kunne svømme, gik der inde på land en befalingsmand med en lang bambusstang med en bøjle på. Soldaten havde bøjlen under armene, så han ikke kunne drukne. Frisvømmerne måtte svømme mellem badeanstalten og Kastaniebroen. Når vi bydrengene cyklede forbi, gjorde vi holdt og så på soldaterne. Det var ikke god tone, at damer og piger stoppede op; men de kunne gå meget langsomt forbi og så nå at se, hvad de ville se.

Dengang havde alle budcykler et metalskilt med forretningens navn påmalet, sat på cykelstangen

med skruer. Der, hvor de var flinke, fik vi lov at tage budcyklen med hjem om aftenen og om søndagen. Så skruede vi navneskiltet af, og så troede man, det var ens egen cykel.

Min første cykel var en gammel damecykel, min far tiltuskede sig. Den blev helt skilt ad, de ædlere dele blev lagt i petroleum og rensset og smurt ind i konsistensfedt. Stellet blev jeg sat til at skrabe rent med en gammel kniv, det blev rensset, som var det forniklet, og så købte far en dåse sort cykellak og malede den, og en malersvend, der boede i ejendommen, stafferede den for en bajer. Jeg var stolt af den fine cykel.

Nogle legekammerater råbte efter mig af bar misundelse:

»Kai kører på pigecykel, Kai kører på pigecykel!!«

Så kørte jeg efter dem, og så blev cyklen stillet *forsigtigt* op af en væg, og jeg efter dem. Hvis jeg fangede dem, blev der slagsmål.

En anden gang døde en stor pige af vores familie, en gårdmandsdatter fra Brændekilde, og efter hende arvede jeg et par lange flotte brune snørestøvler med overslag. Det var ellers kun velhaverbørn, der havde sådanne støvler, de var ens for drenge og piger. Der var også en flot skræddersyet, foret frakke, som jeg var glad for og stolt af, fin og varm. Men så en dag opdagede Svend, at den knappede til pigesiden, og så råbte han:

»Kai går med en pigefrakke«.

Jeg var rasende, men kunne ikke få fat på Svend. Så en dag smed jeg træskoene og indhentede Svend. Så var det ned i asfalten, og jeg satte mig overskrævs over Svend og så *tæskede* jeg ham, så han på det nærmeste var skamslået. Blodet flød fra hans ansigt ned ad hans tøj.

Jeg var nu noget betænkelig; da jeg nogen tid

senere så Svend med sin far gå ind hjemme hos os, var jeg oprigtig bange. Jeg luskede hjemad. Far åbnede vinduet og råbte meget vredt:

»Kai!«

Da jeg kom op, sad far og Svends far ved spise-
stuebordet, og Svend krøb forlegen sammen ved
sin fars side. Så næsten råbte far:

»Er det dig, der har slået Svend sådan?«

Det måtte jeg bekende, og så skreg far:

»Hvor fanden kan det falde dig ind, dreng?«

Så kom forklaringen om pigefrakken, og så
spurgte Svends far, om det var rigtigt, og det var det
jo. Så fik Svend en ordentlig en på go'da'en, og så
sagde han:

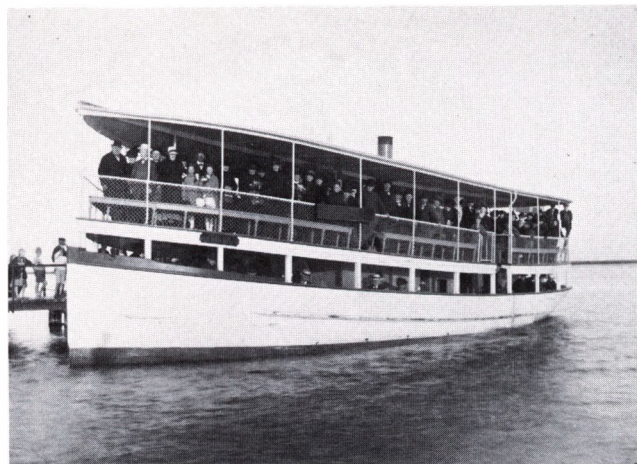
»Hvor fanden kan du finde på det?«

Så fik han en til, og så kunne vi skrubbe ned og
lege. Da vi gik ud ad døren, fik jeg et venskabeligt
dask i røven af far. Jeg følte, han var lidt stolt af den
måde, jeg havde ordnet sagen på. Så gik Svend og
jeg ned og legede, som om intet var hændt! Og vore
fædre satte sig til at drikke kaffepunche.

Henne i Skt. Knuds Gade 45 i kælderen lå et meje-
riudsalg, hvor man kunne købe næsten alt, mælk,
brød, sukker osv. En formiddag, jeg skulle handle,
gik en politimand forbi. Så gik fru Hansen og de
andre koner ud på gaden og så, hvor politimanden
gik hen, han havde nogle papirer i hånden. Han gik
ind hjemme hos os. Så sagde en af damerne:

»Så skal din far indkaldes, lille Kai, løb hjem og
se«.

Da jeg nåede hjem, stod politiet og talte med
mor, der havde et papir i hånden. Mor græd heftigt,
far var blevet indkaldt til sikringsstyrken som sol-
dat og skulle stille ved sin garnison i København.
Det var under 1. verdenskrig, og man frygtede, ty-
skerne ville tage Danmark. Derfor skulle alle

*Her ses Odin, en af de gamle todækkerbåde, der
sejlede på ruten Odense-Stige-Klintebjerg.
(E. Biering fot., Møntergården).*

våbenføre mænd i Danmark stille ved deres afde-
linger. Det varede for fars vedkommende 14 måne-
der.

Mor var ked af det, mest over hvad far kunne
falde i med derinde i hovedstaden af druk og andre
kvinder. Far var jo som alle sine brødre en vaks gut,
der ikke gik af vejen for noget. Mor var heller ikke
glad, når hun skulle ned og hente soldaterhustru-
løn. Det var inde i gården på hjørnet af Albanigade
og Kronprinsensgade.

Vi besøgte en gang far i København og boede hos
moster Signe – jeg var så vigtig af min far. Han var
en flot soldat og korporal. Min moster Signe var
blevet gift med en tysk skiferdækker og blikkensla-
ger Wilhelm Scheele. Han og hans broder var flyg-
tet fra Tyskland, fordi de var pacifister og sociali-
ster, og da det trak op til krig, flygtede de til Dan-
mark. De var bange for at blive kastet i fængsel
eller i værste fald skudt. Da så rygterne gik om
tyske spioner, og at tyskerne ville gå ind i Dan-

Kai P. Andersens far, Rasmus Andersen, fotografet som soldat i København. (N.P. Nielsen fot.).

mark, stak de af til Sverige, hvor de blev til 1918, hvor krigen var forbi.

Onkel Wilhelm var jordens dejligste onkel, festlig og fornøjelig. Under sit Sverigesophold tækkede han spiret på en landsbykirke med skifer og faldt ned – fuld var han. Han rullede først ned på kirketaget, derefter ned på et stort gammelt buksbomhegn og videre ud på kirkegården, hvor han væltede en gravsten og blev liggende bevidstløs. Til-

ilende lagde ham på en sæk, og med en mand i hvert af de fire hjørner bar de ham til lægen i landsbyen; men da de kom til kroen, vågnede onkel Wilhelm op og sagde på sit tysk-dansk-svenske sprog:

»Hvad i helvede går for sig her?«

Så gik hele kolonnen ind på kroen og drak. Lidt om må han nu have været.

Moster Signe og onkel Wilhelm var vore bedste venner og omgangskreds. Onkel Wilhelm fik efter krigen arbejde på den af Thomas B. Thrige nyoprettede lastvognsfabrik Triangel i den gamle rytterkaserne i Ryttergade. Hurtigt blev han mester for blikkenslagerne på grund af sin store dygtighed. Her var han, til fabrikken måtte lukke. Så blev han mester hos autofirmaet Bülow, til han døde.

Onkel Wilhelm var en charmerende lille rund og festlig type. Han gik altid med en meget bredskygget, stor, rund hat af den slags, de rejsende svende brugte.

Så godt som hver sommersøndag skar moster og mor en madkurv, og så gik turen til Odense havn. I havnebassinet til venstre ud mod alleen på Kanalvejen lå dampbådene, der sejlede til Stige by, Stige ø og Klintebjerg, hvor bådene så lå til om aftenen, hvor hjemturen fandt sted.

Vi sejlede aldrig længere end til Stige by, så steg vi af og gik op på Stige kro med madkurvene. På en sådan tur, hvor far og onkel havde fået nogle pilsnere inden sejlturen, ville onkel – inden båden lagde til bolværket – springe i land, men han fejlede i springet og faldt i vandet. Så skreg bolværksmatroserne:

»Mand over bord«, og så stormede alle folk over for at se det, og da båden var en todækker, var den ved at kæntre, så alle blev gennet over i styrbordsiden, så båden igen rettede sig op. Jeg husker, at

På billedet her ses Kai P. Andersen yderst til venstre. Derefter følger hans mor og far, og yderst til højre er det vistnok moster Signe og onkel Wilhelm Scheele. I midten deres børn.

onkel så kom op til vandoverfladen, men kun med støvlerne; moster Signe skreg, men en matros beroligede hende og sagde:

»Han kommer altid op tre gange, næste gang kommer han med hovedet op, og så skal vi nok få ham«.

En matros stod med en bådshage, som han slog i onkels tøj, og så kom han i land, men hvor så han ud! Folk klappede og råbte hurra. Så sejlede båden, og vi måtte have en jolle ud for at hente onkels hat, der flød ude i kanalen.

Da vi kom op på Stige kro, lånte onkel kroman- dens tøj, mens hans eget tøj blev hængt til tørre over komfuret i køkkenet. Onkel var nu lidt sluk- øret og var blevet ædru. Men da vi havde spist, og far og onkel havde fået nogle pilsnere og snapse, kom kroman- den, gav en omgang og sagde:

»Vi får vel som sædvanlig en sang, Scheele?«

Så blev der hentet et par tomme ølkasser, hvor- over der blev lagt en solid bjælke, og så steg onkel op og sang. Han opførte et helt skuespil og sang noget, der hed Lohengrin og Mestersangerne. Det

Postkort fra Stige med kroen i midten. Kroen nedbrændte sidst i 1960'erne. Billedet er fra omkring 1905. (Møntergården).

kunne han – og ville gerne. Så kom folk ud af lysthusene og klappede, og onkel nød det. Nogle gæster kom med øl over i vores lysthus og bad om mere sang, og onkel skulle ikke presses. Ofte endte det med, at onkel dirigerede fællessang, og der blev

danset på græsplænen, lige til båden sejlede tilbage til Odense. Vi sang også på vej ned til båden og i båden. Der var fest og glade dage, og vi børn morede os.

4 · Hverdagen i Skt. Knuds Gade

Som fortalt boede vi nu i Skt. Knuds Gade, og vi købte vores mælk i Kragstbjerggårdens mejeriudsalg på hjørnet af Allegade og Absalonsgade. Ved 5-6-tiden kom mælken fra gården i mælkejunger på et enspænderkøretøj.

Så havde man et $\frac{1}{2}$ -pottemål på en lang stang ($\frac{1}{2}$ potte blev senere til $\frac{1}{2}$ liter), som man stak ned i jungelen og hældte op i vores spand eller mælkekande med. Noget af mælken blev hældt op i store flade blikfade, og man skummede så fløden af med en flad ske – som en underkop med et øre i.

Ellers foregik mælkehandelen ved hestevognen. Her var der en hane på mælkejungerne, og så blev der brugt et pottemål.

Henne i mælkekælderen i Skt. Knuds Gade kunne man foruden mælk købe brød, kaffe, the og lignende. I det ene hjørne stod en sennepskværn, hvorpå der var malet »Vandsennep til torsk og skidne æg«. Der solgtes også »Sana«-fløde – det var eksportfløde, stod der på flaskens etiket. Eksportfløden kunne holde sig frisk særlig længe. Når jeg husker dette så tydeligt, er det, fordi leverandøren kom i et mærkeligt køretøj. Det var en flad kasse med to små hjul bagest. Rammen endte i et forhjul, hvorpå der var en jernplade med en styrestang og en lille motor – i dag vil vi sige knallertmotor. Når jeg var alene, fik jeg lov at sætte mig op på ladet og køre med til de næste to kunder i Alexandragade.

Henne midt i Skt. Knuds Gade boede en moderne købmand, Leth Nielsen. Han var altid

med på noderne. Bl.a. husker jeg, han fik en påhængsmotor til sin cykel, nøjagtig som på de første knallerter, de såkaldte røvskubbere. Jeg mener, det må have været i 1919-20. Far fortalte, han kunne køre ud til broen over Odense å ved Åsum på Kertemindevejen og hjem på en liter benzin.

I samme villa, hvor Kragstbjerggårdsmejeriet lå, boede en automobilkørelærer, der hed Hansen. Undervisningen foregik i åben vogn. Eleverne skulle, inden de fik kørekort, aflægge prøve for den bilkyndige, der boede i Oluf Baggers Gade. Hele Odense var i oprør, da den første dame skulle lære. Al færdsel stoppede, hvor de kom frem. Alle måtte se *damen*, nu hørte alting op!

Den ejendom, vi boede i i Skt. Knuds Gade, nr. 53 (hjørnet af Skt. Knuds Gade og Fredensgade), ejedes en tid af en enkefru Nielsen, en sød, gammel, velhavende dame. For at feje fortov og gård og rense kloakker fik vi lov til at benytte haven. Der var ikke ret meget jord, kun plads til blomster, og så havde jeg et meget stort dueslag og en indhegnet voliere med somme tider flere hundrede duer.

Jeg havde en større handel med dueunger. I ugens løb kom folk fra kvarteret og bestilte til levering søndag formiddag. Jeg fik 75 øre for en slagtet dueunge og, hvis den skulle være pillet og gjort i stand, 1 kr.

Volieren var indrettet med et stormasket net til tag. Når så der kom fritflyvende fremmede duer, satte de sig på stængerne, hvis de var sultne eller

manglede selskab eller ville parre sig med en af mine duer, og dykkede gennem det stormaskede tag. Så kunne de ikke komme ud igen. Det var en fin og billig måde at få blodfornyelse på. Blev duerne gamle, slagtede vi dem, men de var ikke gode til stegning, så mor kogte suppe på dem og lavede ragout af brystkødet.

Jeg har altid haft mange jern i ilden. Det er ikke til at forstå, jeg fik tid til at gå i skole, men lektielæsning og andre skolesager blev der heller ikke tid til. Da vi gik ud af skolen, fik vi et vidnesbyrd. Min klasselærer skrev:

»Kai har gode evner, men han bruger dem skidt«.

Da jeg skulle hjem med det vidnesbyrd, ventede jeg en røvfuld, men far sagde bare:

»Det lader til, den lærer kender dig godt«, og så blev der ikke snakket mere om det.

Vi havde nogle rene, hvidskurede lokummer omme bag i gården. Dørene var forneden ædt næsten væk af rotter. Dem havde vi masser af, for vores have stødte næsten op til en slagter Jørgensens gård, hvor der var nogle åbne cementkummer, som de smed alle deres affaldsben i. I dem holdt rotterne til. Om aftenen, når vi var på lokum, måtte vi sidde og hamre med hælene på lokumskassen for at holde rotterne væk. Slagteren kaldte vi for kartoffelslagteren, fordi han lavede pølser til tyskerne under krigen 1914-18 og kom kartofler i i stedet for flæsk. Så blev pølserne sure. Man fortalte, at krigsministeriet i Tyskland inviterede alle

Mælkevogn fotograferet i Frue Kirkestræde på hjørnet af Nedergade en morgen omkring 1930. Det ses af skyggerne, at uret må være gået i stå. (Herluf Lykke fot., Møntergården).

de danske slagtermestre på ottedagstur til Hamburg, og så fik de ikke andet end sure pølser at spise. Jeg ved ikke, om slagtermester Jørgensen havde lugtet lunten eller hvad, men han var ikke med.

Når ældre i dag gerne vil fortælle om, hvor uartig og fræk ungdommen er, kan jeg ikke lade være at fortælle et par episoder, jeg var med til. Knud, Henrik, Svend og jeg var ikke spor værre end andre drenge dengang, men måske lidt mere opfindsomme og modige end de fleste.

Henrik var kommet i murerlære, og et sted, hvor de havde understrøget et tag, fandt Henrik en lavedementsprøjteballon. Det var en stor rød gummi-bold med ebonitspids.

Nu havde man dengang så mange stukrosetter der, hvor loftsbelysningen hang, og stuklister rundt om loftet. Når disse rosetter og lister skulle sættes op, brugte man gips. Men for at gipsen ikke skulle tørre for hurtigt, blev den blandet op med øl. Når svendene så skulle lave gipsen, måtte mesteren op med så og så mange bajere. Så drak svendene bajerne, og i stedet pissede de i gipsen – virkningen var den samme.

Nytårsaften skulle vi have noget sjov med en villaejer i Absalonsgade, der altid var på nakken af os drenge. Henrik skaffede noget gips – stjal det hos sin mester – og da vi var så heldige, at ingen var hjemme i villaen i Absalonsgade, blandede vi en lille spand gips; den var så tynd, at vi kunne fylde det i lavementsballonen. Så satte vi ebonitspidsen i. Ved ankomsten satte vi spidsen ind i hoveddørens nøglehul, fyldte låsen med gips, og det samme gentog sig med kælder døren og altandøren.

Da villaejeren kom hjem, måtte han slå en rude ind for at komme ind i huset. Stor opstandelse og udgifter til nye låse og reparation af dørene. I ugens

løb blev alle kvarterets drenge afhørt af politiet, men uden resultat. Men vi var bange; vi havde ikke forudset, hvilken skade der ville ske.

En anden gang stjal Svend, der var bydreng hos en købmand, en stor klump gammel gær. Klumpen fyldte vi i en gammel kones lokumstønde og bandt krampen på døren fast med ståltråd. I løbet af natten gærede lortet og fyldte lokummet, så det væltede ud af tremmerne i døren og løb ned ad den.

Der var også i Skt. Knuds Gade i et enfamilieshus en gammel lærerinde, der fik opsat et elektrisk ringeapparat med trykknapper – dengang var det noget helt nyt. Det var slet ikke til at lade være med at trykke på knapperne. Så kom frk. Hansen ud, og vi løb. En søndag, hvor firemandsbanden havde løbet og ringet på, kom en ung cigarmager, Ejner, ud og kaldte på os. Så fik vi på torsken og måtte med ham i hælene over til frk. Hansen og bede om forladelse. Vi blev inviteret ind i den fine stue, fik sodavand og småkager og Ejner en øl og en cigar. Så talte frk. Hansen pænt til os om, hvor besværligt det var for en gammel dame at løbe til døren forgæves. Vi var meget flove og gjorde det aldrig mere. Det må være det, vi kalder for pædagogik i dag.

Det frækkeste, jeg var med til, indhentede straffen os for. Det var følgende: Oppe i Fredensgade boede fru Hansen »med flipperne«. Sådant hed hun, fordi hun var lidt vigtig og gik med stive, hvide flipper og lille sort sløjfe og hvidt forklæde med blonder. Hun syntes, vi var nogle satans knægte, og hun lod ingen lejlighed gå fra sig til at fortælle os og andre det. Fru Hansens mand var kommunalarbejder og meget rar. Far sagde om ham:

»Hansen, han er et sølle skrog«.

En aften var banden samlet, og vi så Hansens trække deres cykler ud og køre, så de skulle på cykeltur. Hvem der fik ideen, husker jeg ikke, men

vi gik ned i købmandens lysthus, hvor der blev drukket mange øller, sked i et stykke papir og foldede det sammen. I flok gik vi op til fru Hansen »med flipperne«. Lige uden for deres hus stod en gadelygte, og et af de små øverste vinduer stod åbent. Så blev pakken smidt ind ad vinduet, og jeg kan endnu høre klasket, da den landede på gulvet.

Stor var vores forfærdelse, da fru Hansen kom hen til vinduet og så os. Hansens var kommet hjem, uden at vi havde opdaget det. I rædsel flygtede vi til alle sider, og senere mødtes vi nede foran købmanden. Vi var rigtignok små, når nu vores forældre fik det at vide. Én foreslog, vi skulle gå op og bede om forladelse osv., men vi var helt fra sans og samling. Jeg sagde, jeg fik tærsk, så jeg ikke kunne stå på benene, og de andres tanker gik også i den retning.

Vi havde dengang en distriktsbetjent, som daglig patruljerede i kvarteret. Desuden var der en inspektionsbetjent, der havde flere distrikter under sig; han cyklede altid. Et par dage efter angrebet hos fru Hansen »med flipperne« standse distriktsbetjenten en af os og gav ham ordre til at sige til de andre om næste eftermiddag at stille på politistationen, der lå i stuen i rådhusets hjørne med vinduer bl.a. ud mod Vestergade.

Det var nogle bange og forskræmte bandemedlemmer, der langt om længe og tavse indfandt sig på politistationen. Gulvet var belagt med store hvide og sorte marmorfliser, og så var der en skranke. Da vi havde sagt, hvem vi var, så politimanden ildevarslende på os, bankede på karmen af en åbentstående dør inde bag skranken og sagde:

»Melder vagthavende, at de løjsere ude fra Skt. Knuds Gade er her«.

Så råbte stemmen:

»Send den første ind«.

Vi var ikke mange sure sild værd! Så åbnede politimanden en lem i skranken og sagde:

»Vær så god, den første«.

Vi så på hinanden, og det lå i luften, at jeg skulle være den første. Jeg kom meget forsagt ind med matroshuen under armen. Foran mig stod, syntes jeg da, den største politimand, jeg havde set.

I hånden havde han et stort stykke papir. Først spurgte han, hvad jeg hed. Så så han på papiret og læste: Søn af Rasmus Andersen og Kristine Petrine A., Skt. Knuds Gade 53, I.t.h. osv., og jeg tænkte efter dette (det havde ikke strejft mig før): Det bliver opdragelsesanstalt, det her.

Så fik jeg alle tiders skideballe, der endte med en øretæve på hver side af hovedet, så kraftig, at jeg nær var gået i gulvet. Så en formaningstale, et par på hovedet igen, ikke blidere end de første to, men nu var jeg forberedt. Så den næste.

Jeg løb over til Skt. Knuds kirkes rækværk og holdt mig fast. Jeg syntes, jorden svandt væk under mig – jeg har antagelig fået en hjernerystelse. Efterhånden kom de andre. Vi havde alle fået samme omgang.

Det lå i formaningstalen, at vore forældre ikke ville få noget at vide. Hvis det var tilfældet, så var alt andet ligegyldigt. Ja, sådan ordnedes den slags sager, lidt hårdhændet, men probat.

Oppe i Fruens Bøge lidt fra pavillonen lå et pænt lille træhus. Det var Kalørs hestevæddeløb. Her var åbent hver søndag fra klokken 3. Så var der et stampublikum. Indsatsen var 10 øre. Der var 15 blikheste, der løb rundt, og de var forsynet med numre. Den hest, der kom nærmest målet, vandt en krone, og der var altid fuldt hus. Når det blev mørkt, tændte Kalør en petroleumslampe. Kalør

var handicappet – hans højre arm var vissen.

Foruden væddeløbsforretning havde Kalør plakattavler over hele Odense. Alle steder, hvor der var et plankeværk eller en husgavl, slap de ikke for Kalørs tavler. Hver mandag kørte Kalør rundt med en fladvogn og en hvid, lille hest og klæbede plakater op for den kommende uges biografstykker. Så flokkedes vi om Kalør, det var altid spændende. Der var også plakater for koncerter og Odense Teater, ligesom hvis der skulle være foredrag med lysbilleder på Fyns Forsamlingshus. Disse foredrag var næsten altid rejseforedrag.

Odense Seminarium lå på Hjallesøvej en 200-250 meter fra mit hjem. Øverst oppe i huset i Skt. Knuds Gade var der fire værelser, der ellers havde hørt til lejlighederne, men som ejeren af huset havde taget fra og lejet ud til kvindelige seminarister.

En morgen, da far stod og vaskede sig i køkkenet, lød der nogle værre bump ude på trappen. Far for derud og fortalte så mor, da han kom ind, at oppe på den øverste repos stod der en seminarist med en sko i hånden. Den anden lå nede på afsatsen ved vores dør og var faldet fra ham. Han havde været oppe at sove hos en af seminaristerne, og far havde rigtig skældt ham huden fuld: Sådan nogle skulle være lærer og lærerinde og oplære andres børn osv. Mor sagde:

»Husk Rasmus, vi har også været unge engang«.

Så blev far flov, men kom ind, mens han tørrede sit ansigt, og grinede.

Jeg har vel været 12 år, så det har været i 1922; jeg fik penge af far – 50 øre – til at blive klippet for.

Nede i Nedergade i en høj stue boede »hundeklipperen« Dinesen. Der var, tror jeg, seks trin fra

Postkort fra Skt. Knuds Gade omkring 1905. (Odense Centralbibliotek, Lokalhistorisk Afdeling).

gaden derop. Han tog kun 25 øre for at klippe børn, så jeg gik derned. Så var der 25 øre til mig selv.

Det var første og sidste gang, jeg kom der. Alle-rede som dreng var jeg meget pellenippet med min person, så tærne i mine træsko krympede sig, da jeg fik et møgbeskidt slag om mig, og da jeg var klip-pet og skulle have brillantine i håret, dyppede hun-deklipperen en lille børste fra en aflang glasskål, der var sort af møg, i brillantine og smurte det i mit renvaskede hår.

Medens jeg blev klippet, kom en bums ind, der måtte være godt kendt, for han gik hen til kum-

men, fyldte den med vand og vaskede fødder. Uden at tørre dem stak han dem i træskoene. Da jeg kom hjem, sagde mor:

»Hvordan er det, du ser ud? Du er ikke klippet ret pænt denne gang – med kliphår ned ad nakken – det har kløet – og ørerne smurt ind i brillantine«.

Et par huse fra Dinesen boede en anden »hun-deklipper«, der hed Nunnegaard. Der var kun to trin op til hans forretning. Nunnegaard annonce-rede af og til i *Odense Avis* med sine billige priser, og det må have mishaget Dinesen, der i sit vindue havde stående en gipsfigur af en munk – vistnok en

reklame for en likør – for en dag annoncerede Dinesen: »Gå ej til Nunnegaard, men der hvor munken står«.

En dag kom far hjem fra arbejde og fortalte, at han havde købt en kolonihave i Skytteløkken på Kragstbjergvej.

Haven var et bart stykke jord med lidt kartofler og lidt suppeurter. Da mor og jeg næste aften kom derud og så »haven«, var vi lidt skuffede. Men far talte begejstret om, hvor herligt det ville blive, og om et hus, der skulle rejses i haven. Far gik omgående i krig.

På anden sal derhjemme boede der en fortrukket murerhåndlanger. Med hans hjælp og sagkundskab blev der omgående støbt fundament og gulv. Et par onkler hjalp far med at rejse huset, der blev lavet af affaldstømmer og store trækasser, som far fik gratis på fabrikken. Onkel Wilhelm lavede spær og lægter og lagde skifertag på. Ingen andre i kolonien havde et så flot hus – og med skifertag!

Nu skete der en hel forandring med familien. Far kom aldrig mere fuld hjem fra arbejde. Om vinteren stod far i kælderen og lavede mange ting til forbedring af lysthus eller have. Far lavede også mange ting for andre i kolonien til deres huse og lignende. Vi fik omgående en smedejernslåge med havenummer på, et fint jernrækværk ud mod havegangen og ind mod nabohaverne jernrør med jernkæder imellem. Det hed sig altid:

»Jo! Rasmus, han kan«.

Far lagde også en stor tank op under lysthusets tag til vand. Så var der tryk nok til et springvand i et bassin med åkander. Jo, det var en have, andre var misundelige på.

Om sommeren vaskede far sig omme på fabrik-

ken, klædte sig om og kørte direkte i haven, hvor mor og jeg ventede med maden. Så spiste vi, far og mor arbejdede i haven, og jeg legede med de andre børn.

Den kolonihave blev årsag til et harmonisk og lykkeligt familieliv. Far kom hurtigt i koloniens bestyrelse og blev formand. Hver søndag formiddag holdtes der bestyrelsesmøde på skift hos bestyrelsesmedlemmerne, og det bestyrelsesmedlem, som var vært for mødet, gav øl, og de andre kom med deres madpakker. Undertiden fik de en lille fjer på, men det sagde mor aldrig noget til. Hun var en så klog kone, at det anså hun for en mands ret.

Når sådan en søndagsfrokost var overstået, kom far hjem og sov en times tid. Så tog vi vores søndagstøj på og gik alle tre ud i haven. Det, at vi alle tre fulgtes ad, var også noget nyt. Tidligere, hvis vi skulle nogle steder, kørte far i forvejen på cykel. Sådan en søndag eftermiddag i haven, først med eftermiddagskaffe med hjemmebag og senere aftensmad, var lige sagen.

Ofte gik to-tre familier sammen med mad og spiste sammen. Så blev alle mellemadderne sat på fade. Ved sådanne lejligheder måtte vi drengene over til havekøbmanden og hente øl og en halv flaske snaps. Der blev lys i petroleumslampen, og vi sang. Så var der liv i fejemoget, som far sagde.

Far var den første, der fik et mistbænkvindue og dyrkede meloner. Meloner var dengang en seværdighed. Mange prøvede uden resultat. Engang vi talte om det, viste far mig, hvordan han førte en blød, fin pensel ind i hjertet på alle blomsterne og på den måde bestøvede dem, men det var fars hemmelighed og nu også min.

Om vinteren læste far havebøger, og vi havde også et havebrugsleksikon. Far sagde:

»Vi må lære af alle dem, der er klogere end os«. Skytteløkkens jord ejedes af det kongeligt privilegerede skyttelaug, til hvem havekolonien betalte leje. Hvert år, når laugetholdt laugsmøde og bestemte, om der skulle være skyttelaug – med skydning i Ansgar anlæg – sluttedes mødet med, at laugsoldermandskabet i hestevogn kørte fra rådhuset til havekolonien. Der var en ekstra vogn med to tjenere i hvide jakker og med flere kasser øl.

Så var hele kolonien samlet på festpladsen og klappede, når vognene kørte ind. Så bød far som formand velkommen, og der blev delt øl ud til mændene og sodavand til damerne. Så talte oldermændene, og når de så besteg vognene, smed de småpenge i grams til os børn. Det var mest fem- og tørrer.

Det var en vidunderlig dag både for voksne og børn. Engang under besøget var fars direktør oldermænd. Han hed Svendsen og var viceborgmester – og så sagde han:

»Jeg vil så gu' se din have, Rasmus Andersen«.

Så blev jeg sendt i forvejen for at lukke op for springvandet – flaget vajede hos os som i alle andre haver. Der fulgte flere fra oldermændskabet med, haven blev meget beundret, og så siger en læge Thal Jantzen:

»Ved du hvad, oldermænd Svendsen. Alt det jernværk her i haven har du leveret«, hvortil direktør Svendsen svarede:

»Det er sikkert rigtigt, men så har Rasmus Andersen også betalt det«. Pinlig stilhed, for sagen var den, at hvis arbejderne skulle bruge noget fra fabrikken, betaltes der kun et symbolsk beløb – tyveri betød øjeblikkelig afskedigelse. Far var rasende. Han følte sig krænket.

En aften, mens vi forberedte os på at gå i seng, bankede det på døren. Far lukkede op, og uden for

døren stod fars soldaterkammerat, en politibetjent Rasmussen. Så måtte mor lave kaffe, og de fik en kaffepunch (det fik de også somme tider om søndagen om vinteren – der måtte være en særlig anledning). Jeg gjorde mig så usynlig som mulig henne ved sybordet, og så kom Rasmussen (168) frem med sit ærinde:

»Du er jo formand i Skytteløkken, 110«.

Jo, det var rigtigt.

»Så må du kende det postbud, der er kasserer«.

»Ja, naturligvis«.

»Har du så hørt noget om, at han brænder brændevin i sit værktøjsskur i haven?«

Det kunne far bestemt sige, det var noget sludder. Det tænkte 168 nok, men en dame havde været oppe på stationen og anmeldt det, og »i morgen skal vi ud og undersøge haven, og så er det, jeg sagde til politimesteren, at vi kunne få oplysning om havegang og nummer på haven hos dig«.

Så tog 168 Rasmussen afsked, og far tog overtøj på, kørte ud på cykel og kom så sent hjem, at mor og jeg sov.

Jeg var da så stor, at jeg nu forstod, hvad det var for en flaske, kassereren altid havde med til bestyrelsesmøderne, og som kom sådan lidt gedulgt frem fra inderlommen!

I slutningen af første verdenskrig, hvor der var knaphed på mange varer, kunne man en bestemt dag købe slagteriaffald i Odense Eksportslagteris store udsalgsforretning – rygge, hvor grisehalen var med, rimler, mellemgulv, nyrer og spæk.

Rimler og rygge pillede far kødet af med en gammel skarp og meget spids lommekniv. Af kødet lavede mor frikadeller – store og ganske små. De små blev sammen med fiskeboller og suppen, som mor kogte af benene, til forløren skildpadde. Var

Kai P. Andersen fotograferet sammen med sin mor den 8. september 1918. (Anna Nissen fot.).

der rigtigt højvande, fik mor og jeg hver et halvt blødkogt æg. Far fik altid et helt, for det var ham, der tjente pengene.

Af mellemgulvene lavede mor de herligste rullepølser. Hun havde ikke forgæves været kokkepige i mange år hos Odenses fineste og største slagtermester Gjerdrum i Nørregade.

Det var ellers noget af en kamp at få slagteriafald med hjem, men jeg kom aldrig tomhændet hjem. Vi stillede op i en lang, lang kø og blev lukket ind i hold. Så snart vi kom ind i forretningen, løb jeg hen bagest, hvor der var en åbning i disken. I den stillede jeg mig. Når så ekspeditricen skulle ud og

ind, gjorde jeg tegn til de andre børn og sagde:

»Gør plads for fru«.

Det blev bemærket og værdsat, så når sedlerne blev uddelt, fik jeg altid som en af de første, ikke sjældent nr. 2. Varerne var pakket, og der var skrevet nummer på med blåt kridt. Når vi så fik en seddel med nummer og pris, betalte vi ved kassen og fik stemplet betalt på den. Så kom vi tilbage med den og fik pakken. Pakkerne kunne godt være så store, at de næsten ikke kunne ligge i en stor kurv, og de var virkelig tunge at bære hjem.

En gang om ugen lugtede hele Odense af suppe; det var, når de på Eksportslagteriet kogte svin med

trikiner i. Trikiner var dyr, der arbejdede sig fra tarmene ud i grisens kød. Det måtte så koges, og kødet måtte sælges billigt – suppen var gratis.

Jeg kendte efterhånden ekspeditricerne i Eksportslagteriets udsalg. Hvis jeg mødte dem, gik jeg altid til side for dem, gjorde front og strøg topsejlet (matroshuen). Den slags gjorde indtryk.

I Benediktsgade lå der et stort ægpakkeri, hvor vi kunne købe udløbere, æg, der under arbejdet med dem gik itu – dem hentede vi i spande, kander eller

hvad vi nu havde. Vi havde en spand, der var hvid-
emaljeret indvendig, blå udenpå og med låg. Hvis
mor havde bagt kage eller småkager, når jeg skulle
hente udløbere, fik jeg altid noget med til damen i
ekspeditionen, og med mit sødeste smil sagde jeg:

»Til frøkenens kaffe!«

Det gav mange ekstra udløbere, og var der rigtig
»god vægt«, når jeg kom hjem, fik jeg en ægge-
blomme i en kop og rørte den hvid med sukker. Det
var en himmerigsmundfuld.

5 · Duksen fra Jernbanegades skole

Min klasselærer Tveskov omme fra Jernbanegades skole var kordegn i Hospitalskirken, og han tilbød mig en af de fire syngedrengepladser ved kirken. De andre drenge var fra andre klasser.

Når der skulle syngedrenge til en begravelse, var det dyrere. Vi fik 2,50 kr. pr. gang og ofte drikkepenge, så det var en fin tjans. Begravelserne var altid klokken 13, hvor skolen holdt op, men en halv time før nikkede Tveskov til mig, og så var min rygsæk pakket, og jeg forsvandt ud ad døren og over i kirken, satte salmebøger på plads og salmenumre på tavlen. Hvis der var trykte salmer, så lagde jeg dem i stolene. I det hele taget skulle jeg gøre alt klar; når så Tveskov kom, skulle jeg hjælpe ham af tøjet og i det mørke dress. Der var nok at gøre, men så var man duks, første mand i koret med ret til at blive adlydt af de andre drenge og give ulydige en på skrinet.

Jeg husker engang, Tveskov kom og overraskede mig i sådan en situation. Han tog mig ud i sakristiet og sagde, at den slags foregik herude, ikke inde i kirken, der er et helligt sted! Jeg så rigtig ulykkelig ud og undskyldte meget.

Hvis vi skulle synge ved graven, fik vi udleveret sorte stortrøjer og tilhørende sorte kasketter. Så op på cyklerne og ind på kirkegårdskontoret for at høre, hvor graven lå. Så gemme cyklerne og ud ved graven, før følget kom. Under jordpåkastelsen skulle vi holde os diskret tilbage. Når salmerne blev sunget, trådte vi frem og blev stående, til alle var gået. De pårørende kom så for det meste over

og gav en tokrone i drikkepenge, en sjælden gang en femkrone. På skift skulle en af os så tilbage i kirken for at hænge frakker og kasketter ind i skabet i sakristiet. Duksen var fritaget for den tur på grund af andet arbejde.

Konfirmationsdagene var festlige dage. Når bilerne holdt for kirkedøren, sprang syngedrene til, åbnede bildøren, fik en drikkeskilling, smækkede døren i – og så næste bil. Når det så var slut, lagde vi alle pengene i en pulje og delte dem i fire lige store dele.

Kun en gang blev den noget kedelige forretningsgang brudt. Direktøren på Grand Hotel – Hospitalskirkens genbo – skulle have barnedåb. Det skulle være med pomp og pragt og en hverdagsformiddag, så selvfølgelig skulle der synges af drengekolet. Det var en af de dage, hvor vi skulle stå oppe ved orglet. Der var ingen vanskeligheder med at få fri fra skolen.

Jeg kom jo i god tid som duks. Kirken var som et gartneri, hovedgangen var fyldt med laurbærtræer i træbaljer, stolene var pyntet med buketter, hvor der i hver var et levende lys.

Da gartneren havde ryddet op efter sig, og jeg havde hjulpet flittigt til, gjorde jeg ham opmærksom på, at det var en regel, at duksen ved en sådan lejlighed fik en drikkeskilling. Så svarede han mig, at jeg kunne rende ham i røven, men så blev jeg gal og sagde, at sådan væmmelig tale brugte man ikke på dette hellige sted, og at jeg nok skulle fortælle sognepræsten og kordegnen det.

Så kom pungen op, og jeg fik en tokrone. Jeg spillede alligevel fornærmet, men inderst inde hoppede hjertet af fryd. En hel tokrone, mon der var noget om, at jeg var både fræk og snu?

Det var ellers en spændende oplevelse den barnedåb. De fine kjoleklædte herrer med mange ordener, kammerherrer med kammerherrenøglen på bagen, etatsråder m.fl., borgmester Petersen, politimester Seldorf, garnisonens kommandant osv. – og så damerne, nej, at jeg, et arbejderbarn fra Skt. Knuds Gade, skulle opleve det, det var næsten ikke til at ta'!

Da sidste salme var sunget, var det på med frakkerne i en fart, kasketten i hånden og ned ved porten og stå og bukke. Det gav ikke noget, men så kom en af selskabet tilbage, løbende, og stak os en tier. Så var alt i orden.

Da vi havde fået to månedslønninger, sagde jeg til hr. Tveskov, om vi ikke skulle have ekstrabetaling for den barnedåb. Jo! Det skulle vi egentlig, men hvordan? Jeg kunne nok mærke, Tveskov var lidt led ved affæren; men frisk eller fræk, som jeg var, tilbød jeg at henvende mig til portieren om sagen. Det passede Tveskov godt.

Så omgående over til portieren og forelægge ham sagen.

»Hvad plejer I at få for sådan en optræden«, spurgte han. Hvordan jeg fik mod til det, ved jeg ikke, men frejdigt sagde jeg:

»Vi fire syngedrenge får hver 10 kr. og kordegnen, min klasselærer, 25 kr.«

»Kom igen i morgen ved samme tid, så skal jeg tale med bogholderen.«

Da jeg kom næste dag, blev jeg vist ind til bogholderen på kontoret, fik 65 kr. og så skulle jeg skrive mit navn på noget papir. Jeg blev betænkelig og spurgte frækt, hvad det skulle gøre godt for. Så fik

jeg forklaret, hvad en kvittering var, og så var jeg rolig og skrev: Kai Andersen, Jernbanegades skole, 6A.

Men gangen fra Grand Hotel var jeg længe om, for der dukkede en djævel op i mig: Hvis nu jeg sagde til Tveskov, at vi fik hver 5 kr. og han 15 kr., så blev der 35 kr. til mig. Lysten manglede ikke; men hvis nu det blev opdaget, hvad ville far og mor sige, nej, jeg turde ikke. Da jeg så kom med alle de penge, sagde Tveskov rosende:

»Jeg vidste, sagen var i gode hænder«.

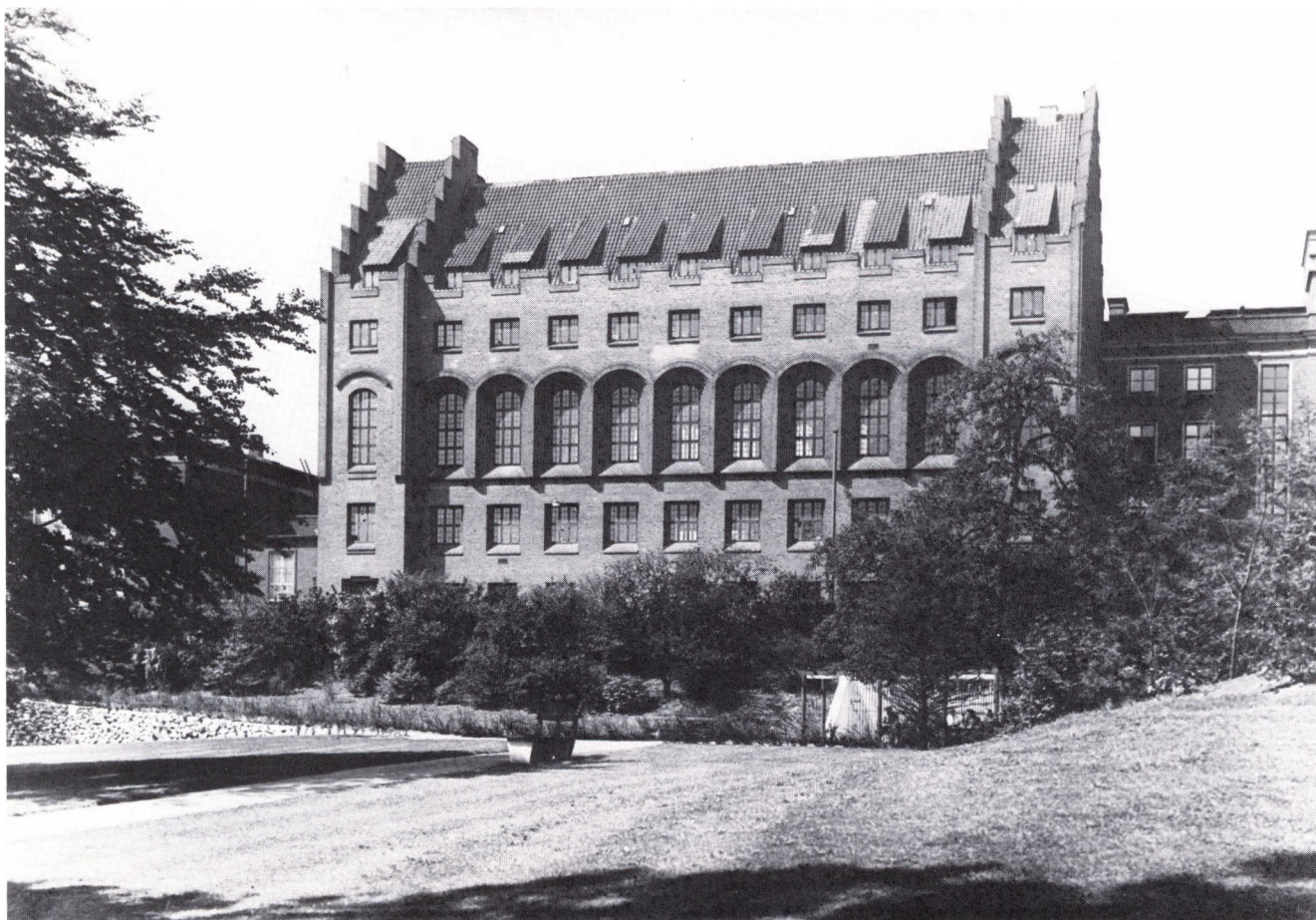
Det år fik jeg Odense kommunes præmie for flid og stadig skolegang. Det var 100 kr. og Ingemanns roman *Valdemar Sejr* i pragtbind. Pengene røg lige i sparekassen og skulle bruges til min konfirmation. Jeg gjorde mig mine tanker.

I min skoletid var sundhedstilstanden meget ringe. Jeg har været med til mange gange i min skoletid at samle ind til en krans, når en skolekammerat døde. Når børn dør nu, er det jo gerne i trafik.

Det sidste par år af min skoletid blev skolebadning tvunget en gang om måneden. Sikke forhold: 25 brusere i et kælderrum, hvor badeovnen stod i samme rum, og der blev fyret med kul. Det røg, så det sved i øjnene; gymnastiklæreren ledede badningen. Nej, måtte jeg så bede om Idun i Vindegade. Jeg syntes, vi blev mere snavsede efter den skolebadning.

Ellers var min skoletid som de flestes.

I min skoletid udvidede man *Fyens Stiftstidendes* bygning, og da man gravede grunden ud, lå der store stabler af kranier og knogler, for der havde i middelalderen været en kirkegård til Gråbrødre kloster og kirke. Når vi gik i skole, var det en svir at kvase en hjerneskal med træskoene, samtidig med at vi indvendig gøs.

KFUM-bygningen på Klosterbakken, opført 1921-23 efter tegninger af arkitekt P. V. Jensen Klint, nedrevet omkring 1970. (Herluf Lykke fot., Møntergården).

Over for skolen på hjørnet af Store Gråbrødrestræde lå kreditforeningens bygning. Den var flot. Bl.a. havde den nedløbsrør af kobber fra tagrenderne. Om vinteren var det en sport, når det var frostvejr, at lægge tungen på kobberrøret; så frøs den fast, og så gjaldt det om at få den fri på rette tidspunkt. Jeg har set en dreng få hele sin tunge flået af, fordi han var for dristig.

Oppe i Store Gråbrødrestræde var der en be-

slagsmed, som blev kaldt »solsmeden«; hvorfor ved jeg ikke. Der blev næsten alle heste i byen skoet. Der var mange svende, og det var en svir at se hestene blive belagt med sko. Både hestene og smedene var stærke.

Smedene var brutale, hvis hestene sparkede en svend eller somme tider smed ham op i luften. Så blev hestene tævet med en jernkæde eller fik et reb om snuden med en stang i, som en smedelærling

Tvangsarbejdsanstalten i Klaregade 1915. (Hugo Matthiessen fot., Møntergården).

så drejede rundt. Hjalp det ikke, blev hesten bundet på en bestemt måde på benene og smidt om i gården, så den ikke kunne røre benene, og en læredreng satte sig på hovedet. Når den var skoet, blev den så tærsket med en jernkæde. Nogle heste rystede af skræk, andre blev fuldkommen skøre, sparkede og skreg og prøvede at komme løs.

Det var et brutalt skuespil, men spændende.

Længere henne i gaden boede antikvarboghandler Waidtløw, en lille, rar, meget tyk mand. Før han blev antikvarboghandler, havde han været misso-

nær ude i Kina. Han handlede også med frimærker og også med den tids Anders And-blade. Der var et for piger, der hed *Frk. Vildkat*, og et for drenge om cowboys. Det hed *Buffalo Bill*. Der var også en kriminalserie, hvis navn var *Nat Pinkerton*.

Herne i forretningens hjørne var der en kæmpestor flosset papkasse fyldt med gamle hæfter. Når vi så afleverede et nyere hæfte, måtte vi tage to gamle af kassen. Når vi kunne se vores snit til det, forsvandt der altid et ekstra nummer op under blusen. Drenge har altid været drenge!

I de første skoleår deltog jeg om sommeren i KFUMs afdeling for smådrengene, det hed YA. Der var så mange udflugter og lignende, men det varede ikke så længe, for selve ånden i bevægelsen passede ikke vores livsform.

På den tid bestemtes det, at man ville opføre en KFUM-borg på Klosterbakken. Den skulle bygges – og blev det – for frivillige bidrag. Det mest spændende var, at man kunne købe mursten. Hvad prisen var, husker jeg ikke, men det foregik på den måde, at nogle unge murersvende (KFUMere) murede et rundt tårn på en plads på Klingenberg over for Skt. Knuds kirke. Man afleverede nu så mange kroner, som man ville give til mursten, og fik en kvittering, og så blev der lagt så mange sten på tårnet, som man havde betalt for. Tårnet var så omfangsrigt, at der kunne stå tre mand inde i det og mure. Men efterhånden som det voksede, og der skulle stillads til, blev der muret udefra. Mellem hvert skifte blev der indmuret et skilt med, hvor mange penge der nu var kommet ind. Hver morgen i den tid gik skolevejen over Klingenberg, for at jeg kunne se, hvor mange penge der nu var kommet ind. Det var spændende.

Når jeg lagde min skolevej om ad Albanigade, var der en frugtforretning på hjørnet af vejen op til Epidemisygehuset. Når grønthandleren så mig, og det sørgede jeg for, han gjorde, så kom han ud til mig med flere halve appelsiner (beskadigede, hvor det dårlige var skåret væk).

Appelsiner var dengang ofte sure. Så skar vi toppen af og klemte et stykke sukker ned i appelsinen og suttede saften op. En gang fik jeg en lille gullig appelsin, der var sur ad helvede til, men ned skulle den jo. Der gik mange år, før jeg opdagede, der var noget, der hed citroner.

Jeg havde en skolekammerat, hvis far var forstander på »Tvungen« i Klaregade (nu områdekontor). Han hed Clemens Petersen, og derfor hed hans dreng aldrig andet end Clemens.

Om morgenen, når jeg gik i skole og kom fra Nonnebakken og nåede til »Tvungen«, stod Clemens' far altid i den åbne dør. Han råbte så ind i gangen:

»Kai er her«.

Clemens Petersen røg på en lang pibe med porcelænshoved, bankede mig oven i hovedet med pibespidsen og sagde så:

»Kan du din lektie? Lad mig høre«.

Jeg sagde så:

»Et dobbelt, nyttigt hus,
som dobbelt nytte bringer.

Det lærer flittighed og betleriet tvinger«.

Det stod nemlig på en plade med et kongemonogram i muren.

Jeg var ofte inde for at lege med Clemens. Så fik vi lov at lege mellem lemmerne – sådan blev de indsatte kaldt. Lemmerne var arbejdssky, for-drukne og småkriminelle, betlere og hjemløse.

De flestes arbejde bestod i at slå skærver. Der kom vogne med store kampesten, som nogle så slog i stykker. Når de så var på størrelse med to knyttede hænder, fik skærveknuserne dem. De stod ved en trætonde, der var fyldt med cement. I venstre hånd havde knuseren en rund metalring på et skaft, i højre hånd en muggert, en kraftig hammer. Stenene blev så lagt i ringen og blev knust. Når det var sent på dagen, var knuseren næsten begravet i skærver.

Lemmer, der var gamle, lavede tøjklammer af træ eller klistrede papirposer.

Hver lørdag, når torvet sluttede klokken 2, kom lemmerne i rækker, anført af deres vogtere og

Fattiggården i Vindegade, set fra Klostervej omkring 1912. Tre år senere flyttedes fattiggården til sygehusbygningerne i Albanigade. (Herluf Lykke fot., Møntergården).

fejede Flakhaven, Albanitorv og tilstødende gader rene med lange koste af birkeris. De var iført blå bukser, træsko og sribet bluse.

Jeg husker også et andet af tidens sørgelige tegn. Min far havde som dreng tjent en bonde i Åsum, på gården Brunshol. Der var en halvgammel tjenestepige, der var god ved far på forskellig måde, bl.a. med ekstra lækre madder.

Da hun blev en gammel kone, kom hun på fattiggården i Vindegade. *Det var fattiggård!*

Hende besøgte vi til jul. Vi kom først op ad nogle

trappetrin udenfor, så ind i en stor trappegang. Her sad en mand med en guldtræskasket. Ham gav far en tokrone, og i stedet fik han nogle mønter, ligesom buspoletter.

Så gik vi op ad mange trapper, gennem en dobbelt glasdør og ind i et sallignende lokale – et stort lokale, hvor loftet blev båret af flere firkantede, mægtige søjler. Lokalet var hvidkalket uden billeder eller anden udsmykning på væggene. Langs væggen sad gamle mænd og kvinder stol ved stol, meget tæt; omkring de firkantede søjler stod også

Karle, der søger plads, ud for fæstekontoret i Vindegade 66. Huset her og flere naboejendomme er senere nedrevet, og parkeringspladsen ved Vingården er anlagt i stedet. (Herluf Lykke fot., Møntergården).

stole, og ved en af dem sad den gamle kone, vi skulle besøge. En plads ved søjlerne var en særplads.

Så stod vi op omkring stolen og snakkede, mens vi var der. Når vi så gik, gav far hende de poletter, han havde købt. Så takkede hun så rørende og græd over, at far stadig kom til jul.

For poletterne kunne de gamle så hos opsynet købe skråtobak eller kandissukker.

Der var noget fængselsagtigt over hele sceneriet!

I mine drengeår lå der i Vindegade et såkaldt fæstekontor. Det lå næsten på hjørnet af Vindegade og Klostervej, der hvor nu Vingården har sin parkeringsplads.

1. maj og 1. november, når karle og piger, som tjente bønder, skulle skifte plads, var der lange køer uden for fæstekontoret, i hvis vinduer der halvt op var hvide glasplader påmalet »Fæstekontor«. Karlene var ofte berusede, så der blev slagsmål, og politiet blev tilkaldt.

Dengang havde enhver tjenestepige med

respekt for sig selv en kommode og karlene et skab. De to gange om året gik der særtog alene med skabe og kommoder. Kommodetog hed det; det standsede ved alle stationer. Der skelnedes mellem de stabile karle, der havde et skab og blev kaldt

skabskarle, og dem, der kun havde deres ejendele i en bylt. De blev kaldt for byltkarle og var ustabile.

Det sidste kommodetog, jeg så, var på Nyborg station i 1923 – da var det indskrænket til bare tre-fire togvogne.

6 · Hjælpedreng i Læsehaven

Mens jeg var hos Søren Rasmussen, blev jeg engang sendt op i Rasmus Hansens boghandel på Flakhaven for at købe en kassebog. Den gik jeg så senere om på kongelig borgmester Blochs kontor med. Det lå i Thorsgade på hjørnet af Vestre Stationsvej. Protokollen skulle autoriseres. Det bestod i, at de rød-hvide bånd, der gik gennem protokolens nummererede blade, med et laksegl blev fastgjort til protokolens bageste bindside.

Den dag, jeg skulle hente protokollen og kom ind på kontoret, bød kontoristen mig sidde ned på en stol inden for døren, medens han hentede protokollen.

Medens han var i færd med at pakke den ind i det papir, jeg havde bragt den i, træder der en herre ind fra en anden dør. Den indtrædende hilser på mig, og veldresseret, som jeg jo var, sprang jeg op og bukkede med matroshuen under armen. Den indtrædende spørger kontoristen, hvem jeg er, og hvad mit ærinde er. Da han hører, jeg er fra Søren Rasmussen, kommer han hen til mig og siger:

»Kan du hilse cykelhandler Søren Rasmussen fra mig?«, og så spørger jeg korrekt:

»Fra hvem må jeg hilse?«

»Fra borgmester Bloch«.

Så bukker jeg, og uden bagtanke siger jeg:

»Mig en ære«, hvorpå borgmesteren giver mig hånden og siger:

»Høflig og opvakt dreng, du skal nok blive til noget!«

Og så gik borgmesteren. Kontoristen sagde så:

»Nu har du hilst på og trykket en kongelig borgmester i hånden«.

Da jeg overbragte borgmesterhilsenen til Søren Rasmussen, sagde han:

»Godt lille Kai, det kan aldrig skade at være høflig«.

Begivenheden blev af Søren Rasmussen takseret til en sølvtokrone.

I min klasse var der en dreng, Erik, som var hjælpedreng i Fyens Stifts Læseforening på Albanitorv. Ham snakkede jeg med. Hjælpedrenge satte bøger på plads på biblioteket osv. Det, der tiltalte mig mest, var lønnen, 10 kr. om ugen, og så det, at man kunne være pæn i tøj.

Der skulle mod til, men en dag tog jeg modet til mig, gjorde mig pæn, og med matroshuen under armen (med det sted på båndet, hvor der stod »Kgl. Marine« fremad) bankede jeg på døren, hvor der stod kontor.

Jeg havde jo ved gymnastiklærer, stabssergent Rasmussen – kaldet »Landsoldaten«, fordi han altid gik i uniform og havde skæg som Landsoldaten i Fredericia – i skolen lært så megen anstand, at jeg kunne banke reglementeret på en dør og komme korrekt ind.

Jeg fremførte mit ærinde, men der var ingen ledige hjælpedrengempladser p.t., men jeg kunne blive skrevet op for en anden gangs skyld. Så kom overbibliotekaren i tanke om, at overgartneren i Læseforeningens Have havde talt noget om, at

hans dreng skulle konfirmeres, så han skulle have en ny hjælpedreng. Jeg kunne hilse fra overbibliotekaren og gå ned i haven og spørge efter overgartner Jørgensen.

Den første, jeg spurgte, var overgartner Jørgensen selv. Han talte med mig og spurgte mig ud, og nu ville han tale med min klasselærer og min far. Hvis det var i orden, kunne jeg begynde i næste uge. Lønnen var også her 10 kr. om ugen, en fantastisk løn. Det gjorde ikke noget, jeg først kunne begynde klokken 3, for som syngedreng skulle jeg jo ofte efter begravelserne også synge ved graven.

Jeg fik altså plads som hjælpedreng i Læseforeningens Have. Cykelhandler Søren Rasmussen var ked af, at jeg rejste, men sønnen sagde, at det nok også var en bedre plads i Læseforeningens Have for sådan en dingse. Jeg kunne have tævet ham, den vigtige skid!

Min opgave i Læsehaven, som den hed i folkemunde, var at forestå udlejningen af kroketspil, som medlemmerne spillede med på de store plæner. Desuden havde vi 20 robåde, der også kunne lejes. Når de unge damer og herrer af byens bedre selskab kom, fulgte jeg dem ud på banerne med køller og kugler i en kurv. Hvis de skulle ud at sejle, fulgte jeg dem til »bådehavnen« med nøglerne til båden og en karklud, som jeg tørrede tofterne af med – for et syns skyld – og hjalp damerne ned i båden; så tog jeg huen af og ønskede herskaberne god tur.

Den slags gav drikkepenge, mest en 10-øre. Overgartner Jørgensen sagde en dag til mig:

»Du er som skabt til den plads«.

Spil og både skulle der betales leje af. Når man kom over broen ind i den virkelig smukke og velholdte have – der var til stadighed to gartnere og lej-

lighedsvis flere lugekoner – lå der til højre et kønt, velholdt træhus.

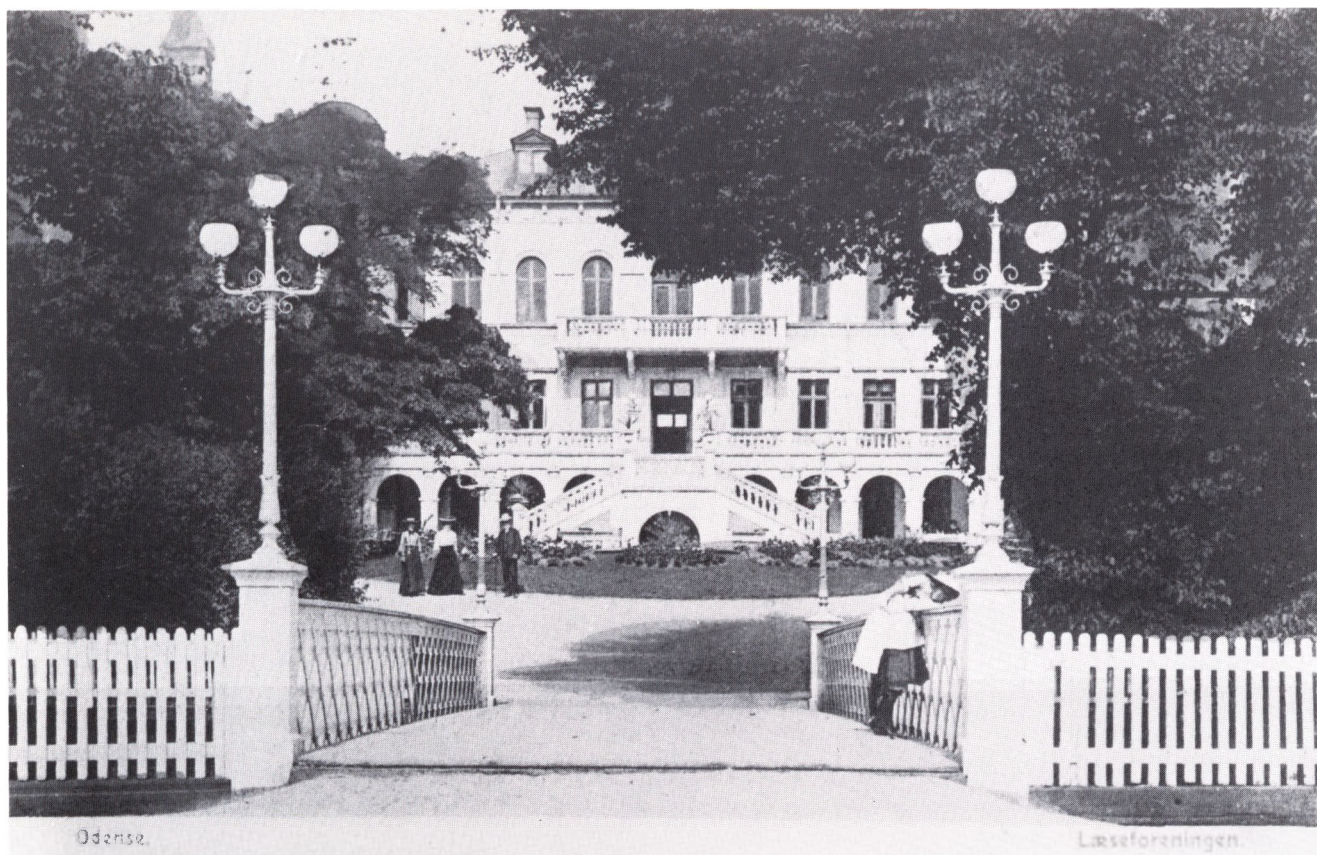
Her herskede jeg. Én afdeling var til rekvisitter til spillene osv., den anden, »kontoret«, hvor protokol og regnskabsbog lå. Først indførte de, der lejede både eller spil, deres navne og medlemsnumre. Så betalte man mig, og så gik turen ud til plænerne eller bådehavnen.

Far formanede mig ofte til at passe regnskab og penge godt, for det kunne senere være af betydning, hvis jeg kunne få en anbefaling fra Læseforeningen.

Det gik fint. Arbejdet var lige noget for mig. Hurtigt lærte jeg havens faste gæster at kende, og så røg låget af Kai, og der lød et frisk goddag, hr. overretssagfører, brandinspektør, konsul, etatsråd eller hvem det kunne være. Mødte jeg dem, røg matros-huen af. Søren Rasmussen havde jo sagt, det aldrig kunne skade at være høflig.

I haven var der en musikpavillon og restaura-tion; der kom fruene med børn og drak kaffe og spiste lagkage ved udendørs marmorborde. Inden døre var der små aflukker. De blev meget benyttet af sagførere og deres klienter. Ofte skulle de have smørrebrød, og da man dengang ikke havde isskab til afkøling af øl og spiritus m.m., ringede restaura-tøren til sin slagter i Vestergade eller frugthandler Corneliussen. Så blev der råbt på mig, og så gik det i vildt løb op for at hente varerne, der lå færdigpak- ket. Det var i forståelse med overgartneren, der imens passede mine »affærer«. Overgartneren fik mange pilsnere og jeg sodavand for de små tjene- ster. Hvis der var smørrebrød, der ikke blev spist op, blev det stillet over på mit »kontor«. Det var lige noget, der passede mig.

Her stiftede jeg også første gang bekendtskab med flødeis. Det lavede man selv, og der måtte jeg

Læseforeningens bygning set fra haven i stedets storhedstid omkring århundredskiftet, hvor haven var en oase for byens overklasse. (Møntergården).

også engang imellem træde hjælpende til. Isen blev som en lind grød hældt op i en blikbeholder og så sat i en træspand med is. Med et håndsving kørte spanden hurtigt rundt i isen, og så frøs vællingen til is.

Jeg husker også engang, man ved et uheld slap noget syre ud fra elværket i åen, så alle fisk fra Klosterbakken til åens udløb i fjorden døde. Vi kunne ikke se åens vand for døde fisk (skaller), og overgartner Jørgensen sagde:

»Se Kai, døde fisk flyder altid med strømmen«.

Den sætning har jeg tit senere selv anvendt i anden betydning.

I bibliotekskælderen var P.A. Kruuses lager og hans »værksted« for hjemmelavede chokolader. Det var to fine, rene og velklædte damer med kapper, der lavede varerne. Når jeg gik forbi vinduerne, når jeg var på arbejde, tog jeg altid matros-huen af og bukkede. Så røg vinduet op, og der vankede altid to stk. fyldte chokolader. Jeg må have været meget udspekuleret. Hvis noget mislykkedes for damerne, blev det på pergamentspapir lagt

Musiktribune og pavillon i Læseforeningens Have en vinterdag omkring 1910. (Møntergården).

til mig på et bestemt sted. Det blev der ikke talt om. Mit blik gik mange gange om dagen til stedet, for der blev også lagt nødder, sukat, ananas og andet, der brugtes til fyld, og hvor der blev afskæringer fra. Jeg var efterhånden godt forkælet.

Hver onsdag aften sommeren igennem og enkelte gange om eftermiddagen var det garnisonsorkestret, der gav koncert fra musiktribunen. En halv time før koncertens begyndelse stillede Læseforeningens kontingentopkræver og jeg os på broen. Han for at påse, at ingen uvedkommende kom ind i haven, jeg for at uddele musikprogrammer. Min uddeling begyndte allerede på vejen

hjem fra skole, hvor jeg gik ind på kontoret og fik en snes programmer, som jeg delte ud i de villaer, der lå ned til Odense å over for Læsehaven.

Så kunne de sidde i deres haver under træerne og i lysthusene og høre musikken og hilse over på bekendte, der gik rundt i Læsehaven. I Kronprinsensgade boede kun velhavende folk, jeg husker f.eks. byens pengematadorer, direktøren for Frederiksgadens Jernstøberi, en herredsdommer – når kongen var her, gik han i uniform med ordener og trekantet hat med fjerbusk – og andre.

Når jeg stod på broen og delte programmer ud, kom de mange både, der lå omkring øen, hen og fik

Kai P. Andersen fotograferet sammen med sine forældre i stuen ca. 1915.

et program. Der lå altid en 10-øre i hånden, de rakte op. Det var i forståelse med overgartneren. Når koncerten var slut, hjalp opkræveren og jeg med at rydde op. Så sluttede vi af på *mit* kontor med øl og sodavand. Klokkerne kunne sådanne aftener blive elleve-halv tolv, inden jeg kom hjem. Så fik vi the og ostemadder, og jeg måtte fortælle, hvad jeg hørte og så, og om, hvor fine damerne var, og hvem der kom. Når haven lukkede, og sidste koncert var afholdt, var jeg rundt i Kronprinsensgade for at hilse af og præsentere mig som den dreng, der sommeren igennem havde sørget for, de fik musikprogrammer. Alle steder blev jeg vel modtaget, og

taksten var en femkrone og næsten alle steder et stykke kage eller småkager. Engang jeg fortalte far om mit held, hvor jeg kom frem, sagde far:

»Det gælder om at være sin egen lykkes smed«.

Så måtte jeg have en plads for vinteren. Jeg kom til en kaffehandler Stokholm. Flinke folk. Når de skulle ud til selskab, og det kom de tit, passede jeg børnene og sov der om natten. Det mest spændende var, at de havde en rejsegrammofon, jeg måtte spille på. Og jeg måtte tage budcyklen med hjem hver aften og om søndagen. Det var ikke ret mange steder, vi måtte det. Hver lørdag aften fik

jeg et halvt pund kaffe med hjem – og der var god vægt.

Da sommeren kom igen, kom overgartner Jørgensen hjem og tilbød mig plads hos sig igen. Det var far og mor stolte af. Det betød meget dengang, at man var velanskrevet hos sin arbejdsgiver.

Den sommer forløb planmæssigt. Den eneste særlige begivenhed var, at jeg faldt i Odense å. En tjener i restauranten tømte sine lommer for småpenge og sprang i åen og reddede mig, for jeg blev så forskrækket, at jeg glemte at svømme.

Da Læseforeningens bygninger og haven – nu H.C. Andersenhaven – blev solgt til Odense kommune, blev Jørgensen ansat som portner ved Fyens Disconto Kasse. Han fik lejlighed øverst oppe med en fin udsigt. Da der engang var kongebesøg på rådhuset, var jeg deroppe og se hele sceneriet. Når banken havde åben, stod Jørgensen lige indenfor i banken i kjole og også vest og viste kunderne til rette. Han manglede kun en høj grå hat, så var alt som på de fineste hoteller i London og New York.

7 · En lærenem frisørlærling

Mine forældre var så moderne indstillet, at jeg selv måtte bestemme, hvad jeg ville lære. Det eneste, jeg bestemte ikke ville være, var noget, hvor jeg blev beskidt. Jeg havde altid med væmmelse set min far hver aften komme hjem fra arbejde snavset og indsmurt i rust og olie, når de havde repareret lokomotivkedler eller været ombord i skibene i havnen og rensede dampkedler.

Dengang var der ingen badeindretninger på fabrikken, så mændene kom hjem lige så snavsede, som de gik og stod. Når far om sommeren på cykel svingede ind i Skt. Knuds Gade fra Kronprinsensgade, lå mor på knæ på en stol med vinduet på klem og sagde:

»Nu kommer far!«

Så havde hun en hvid, emaljeret toiletspand fyldt med meget varmt vand, som hun så gik ned i vaskehuset med. Så tog far alt det snavsede tøj af, tog nogle gulvspåner og hældte det varme vand i, blandede det med koldt vand og vaskede sig, så den snavsede sæbe røg i totter rundt i vaskehuset. Jeg kunne godt lide at sidde oppe på grukedelen og se det. Jeg kunne ligesom far føle glæde, når han trak i rent undertøj og tog aftentøjet på. Hvis mor blev, hvad hun somme tider gjorde, tog hun undertiden omkring far og kyssede ham. Far var stor og stærk. Han havde to øgenavne på fabrikken, »Store Rasmus« eller »Fine Andersen«. Det ene passede lige så godt som det andet.

Far havde i mange år et stort, mørkt overskæg, der blev passet og plejet efter alle kunstens regler.

Om natten lå far med skægbind, et smalt stof med elastikker i bindet. Skægget blev lagt i, og så blev elastikkerne sat omkring ørerne. Når far drak af en kop, havde han en speciel kop med en porcelænsbræmme over med en revne i, så skægget ikke kom i berøring med væsken. Desuden havde far altid i sin vestlomme et lille lommespejl og en meget lille børste – svinebørster med skildpaddehåndtag – og hver gang han kom indendørs, fik skægget en omgang. En søndag kom far hjem fra barberen, og skægget var blevet engelsklippet (kort). Mor var rasende og sagde, at han lignede en barnerøv!

Nå! Men det var det med, at jeg skulle i lære.

Mine forældre foreslog, jeg blev skrædder. Far fandt en skræddermester i Albanigade, hvor jeg kom på prøve, men inden en måned var gået, var jeg helt sikker på, det ikke var noget for mig. Så hørte jeg, at fars barber søgte en lærling. Jeg gik hen og talte med ham. Resultatet blev, at far skulle komme hen og tale med ham. Så var vi begge derhenne, og der blev skrevet en lærekontrakt med en prøvetid på seks måneder. Ved gensidig tilfredshed efter prøvetiden fortsatte kontrakten.

Den følgende tirsdag klokken 8 begyndte jeg iført en hvid jakke med benknapper. Min lærermester var kort tid før kommet fra Ålborg og havde overtaget forretningen efter Sofus Rasmussen, der senere startede forretning i Vestergade. Det var alt sammen i forsommeren 1924 – i 1931-32 kom jeg som svend til at arbejde for samme Sofus Rasmussen.

Interiør fra en af de frisørsaloner, hvor Kai P. Andersen var ansat som ung.

Læretiden var fire år, lønnen 5, 6, 7 og sidste år 8 kr. om ugen. Det arbejde passede mig, blev jeg hurtigt klar over, og nu 55 år efter kan jeg med bestemthed sige, at jeg aldrig en eneste dag har været ked af at være blevet frisør.

Min læremester var ugift, men ringforlovet med en Ålborgpige. Hun var datter af en stor møbelfabrikant og møbelhandler. Mester var pinligt proper med sig selv og forretningen, og det passede mig godt, så det og megen høflighed havde jeg meget nemt ved at underordne mig. Publikum passede mig også, så det var en træt, men glad dreng, der hver aften kom hjem. I mit hjem gik spændingen hurtigt over, fordi alt forløb godt.

Arbejdsdagen var fra klokken 8 til 7 de første fire dage, fredag til klokken 9 og lørdag til klokken 10; men vi var aldrig færdige til lukketid, 30-45 minutter over var normalt. Når så den sidste kunde var lukket ud, skulle forretningen gøres klar til næste morgen, askebægre og spytbakker tømmes osv. Sådan var det bare, det fandt jeg helt naturligt.

I begyndelsen sæbede jeg bare de kunder ind, der skulle barberes, men der gik ikke lang tid, så sagde kunderne:

»Kai må da godt prøve at barbere mig!«

I forvejen havde jeg øvet mig på mester, først med hæfteplaster på kniven. Da det lå for mig, lagde flere og flere kunder efterhånden ansigt til. Mester var stolt og tilfreds – og jeg lidt vigtig af mig selv.

Jeg begyndte også at klippe børn med håndmaskine, og jeg havde virkelig anlæg for faget.

Til forretningen hørte en lejlighed, som var delvis møbleret af mesters svigerfar. Mesters kæreste kom på besøg fra søndag morgen til søndag aften – ikke noget så umoralsk som at sove hos sin forlovede! Jeg hjalp også med til at gøre lejligheden i stand, så med det som grundlag opdagede jeg hurtigt, at mester dyrkede andre damer. Min interesse og nysgerrighed over for piger blev efterhånden også større. Jeg hørte jo også så meget snak og så mange historier, ligesom vi solgte mange præservativer.

Min læremester var meget sportsinteresseret. Derfor havde vi mange udøvende sportsfolk som kunder – masser af cykelryttere f.eks. Denne sportsgren havde manges interesse. En dag sagde formanden:

»Kunne du ikke tænke dig, Kai, at sælge programmer på løbsdagene?«

Det var lige noget for mig. Hurtigt organiserede jeg programsalget på den måde, at jeg antog andre drenge som hjælpere. Et program kostede 10 øre. Jeg fik 2 øre for hvert solgt program, og så fik hjælperne 1 øre, og når de fik et bundt med 100 stk., og der kun var 99 i det, blev overskuddet til mig bedre. Jeg tildelte hjælperne deres pladser og tog altid den bedste selv. Under min administration steg

programsalget, så klubben kom til at regne med salget som en indtægt.

Når der f.eks. var de berømte fleredags etapeløb – Esbjergløbene – var der store tilskuergupper rundt i byen. På Middelfartvej i Bolbro og næsten gennem hele byen, flest på Flakhaven, så igen i Albanigade, ja helt ud i Ejby. Så var der gang i programsælgerens cykler op og ned langs hele ruten. Vi programsælgere følte os som vigtige medvirkende til et heldigt udfald af arrangementerne.

Afregningen fandt sted med kassereren efter løbene i rytternes omklædningsrum. Her blev jeg en kendt stik-i-renddreng. Det hed sig: Kai, hent lige, Kai, hold her ved dækket – det var Kai her og Kai der. Det gav mange drikkepenge.

Bestyrelse og ryttere stolede på mig, for når jeg løb ud og ind, blev jeg vidne til meget. Jeg vidste også, hvilke aftaler rytterne lavede. Både de gifte og de ugifte ryttere havde det med at sende små sedler ud til deres beundrerinder.

Der blev holdt løb ved omegnens kroer, og så var der bal om aftenen. Her blev der næsten altid slagsmål, mest om pigerne. Jeg husker bedst en slagtersvend (senere mester), der hed Elmer Volder. Han var en af de bedste ryttere, beundret af tilskuerne, mest af de kvindelige, den største slagsbroder og altid den, der *gik* fra et slagsmål.

Men så en gang ude ved Rolighedskroen havde Vejle Cykelklub slået odenseanerne, og det kunne Elmer ikke ta', så nu kunne Vejlerytterne bare vente til ballet om aftenen. Da Elmer under ballet fandt tidspunktet belejligt, kom han og Vejleformanden i klammeri, og Elmer bød på tærsk. Dansen og musikken holdt op, og ind på dansegulvet kom Elmer og Vejleformanden. De var at se på som Goliath og David. Efter lidt skænderier lagde Elmer ud efter Vejleformanden. Han gik ned i

knæene og rettede sig hurtigt op, så hans pande ramte Elmers hage. Elmer gik i gulvet bevidstløs. Så satte Vejlemanden sin skosål i Elmers ansigt og tværede næsen ud. Vejlemanden havde end ikke brugt sine hænder. Så inviterede han andre interesserede til at komme an. Der var ingen liebhave, men ballet var ødelagt på alle måder – tænk den lille lort kunne ordne Elmer Volder. Det blev så fortalt, at Vejlemanden i flere år havde været underofficer i den franske fremmedlegion med tjeneste i kampene i Nordafrika mod de berygtede rifkabyler.

Ved siden af B 1909s fodboldbaner i Kochsgade blev der lavet en jordcykelbane – med slagger – hvor der søndag eftermiddag var cykelløb. Rytterne havde ret til at benytte B 1909s klubhus til omklædning. Der blev solgt mange programmer, for det var en mægtig succes. Det tog nu hurtigt af, men det var også den rene svindel; rytterne aftalte, hvem der skulle vinde – hvad med seksdagesløbene nu om dage?

Da der ikke var penge i den »sag« mere, meldte jeg mig til tjeneste i boksporten med min erfaring. Hveranden søndag eftermiddag var der boksekampe på National på Klingenberg i lokalerne på 1. sal; det kaldtes for selskabslokalerne. I stueetagen var Odenses flotteste restauration – Palmehaven. Det var et meget flot lokale, hvor man sad i palmernes skygge i dunkel belysning. Midt i lokallet var et ret stort bassin med guldfisk – jo, det var flot! Det var en uniformeret dørvagt – udsמידer – der sorterede gæsterne.

Over for os boede en cigarmager, hvis datter var en elegant skønhed. Når vi så hende gå om aftenen, sagde far:

»Nu glider hun med laktasken op på National«. Jeg vidste nok, hvad det betød.

Cigarmageren havde tuberkulose – i daglig tale kaldtes det tuberkler. Det var den tids folkesygdom, som cancer er det i dag. Hver morgen gik han ned i haven og tømte sit spytkrus i et dybt hul og dækkede det omhyggeligt til igen. Det fik han penge for at gøre – af foreningen til tuberkulosens bekæmpelse. Foreningen satte emaljeskilte op på synlige steder med indskriften »Spyt ikke på fortovet«. De var hvide med blå kanter og foreningens bomærke i rødt. Far var rystet over, at cigarmageren måtte sidde og slikke på dæksblade, når han rullede cigarer.

Men til boksekampene på National var der i midten af lokalet en firkantet boksering. Alle de indledende kampe var med amatørboxere fra København og provinsen, hovedkampen var altid med professionelle. Vi havde to her i Odense, Kurth Andersen og en neger, der også var artist, Sam Brown.

Der var altid en aftale om, hvem der skulle vinde, og efter kampen blev det så bekendtgjort, at der ville blive en revanche kamp – tidspunktet ville blive bestemt senere, og det skulle være, når det passede de herrer Sam og Kurth.

Alt det kom til min kundskab, når vi afregnede for programmerne i bestyrelsesværelset, hvortil Sam og Kurth altid kom og fik penge, når de var omklædt. De regnede mig med til den faste stab. Jeg var meget stolt, når jeg gik rundt på gaden med kammeraterne, slog en finger til matroshue eller kasket og sagde »Goddag, Sam« – og svaret lød »Davs, Kai!«

Mor var meget betænkelig over at have mig gående i de kredse, men far havde ingen skruller – jeg skulle jo lære af livet.

Hjemme i Skt. Knuds Gade i en kælder boede en hestebeslægt; hans datter var jeg konfirmeret sam-

men med. Hun var sådan en flot pige og var i lære som modist. Vi pjattede lidt, men jeg må mærkeligt nok have været lidt sen i optrækket, for en aften, vi gik en tur i anlægget ved Nonnebakken, sagde hun pludselig:

»Kys mig og tag mig på brysterne«.

Så var uret faldet i slag, og alt, hvad der fulgte efter, var det fristende at berette om, men det kan jo ikke komme ind under Odense bys historie. Far og mester må enten hver for sig have set, hvor det bar hen, eller have talt sammen om det, for en søndag formiddag, vi sad og så på, at duerne parrede sig, sagde far med en lidt ejendommelig stemme, så jeg studsede ved det:

»Du ved nok, Kai, hvordan man laver en pige tyk?«

Jo, rød i hovedet måtte jeg indrømme det.

»Ser du, Kai, det kan enhver idiot gøre, men lade være – det er noget af en kunst – vis dig nu som en kunstner«.

Det var min seksualundervisning – og efter tiden meget dristigt af en far at sige til en søn.

Hvert år til grundlovsdag var halvdelen af Odenses ungdom til grundlovsfest i Langesø. Der var forskellige boder, og på den anden side af vejen over for Kom Igen Kro var der en estrade (et dansgulv) i en eng op til skoven. Her blev grundlovstalen holdt af en eller anden politiker. Om aftenen var der dans, men det, vi store drenge kom for, var slagsmålene. De var altid drabelige, særligt når bønderkarlene sloges indbyrdes. Der var også slagsmål mellem nogle fra Odense og nogle fra landet, men det var, som om det ikke var rigtigt interessant.

Da efteråret kom, skulle jeg på fagskole. Det var i kælderen i Industripalæet. Vi begyndte klokken 8, og det varede til klokken 10. Når vi aldrig var fær-

dige i forretningen før klokken 7.30 og skulle hjem og spise, foregik det i løb til skolen.

Når vi kom, stod drengene i række og ville være modeller, for det var jo en gratis klipning. Vores lærer var en ældre mester, Heltborg, der drev forretning i Kongensgade. Vi havde voldsom respekt for ham – han havde det i sin magt at vise os væk fra skolen, og så var fanden løs både hos mester og hjemme, men vi lærte meget både fagligt og om, hvordan man optrådte over for kunder og mester.

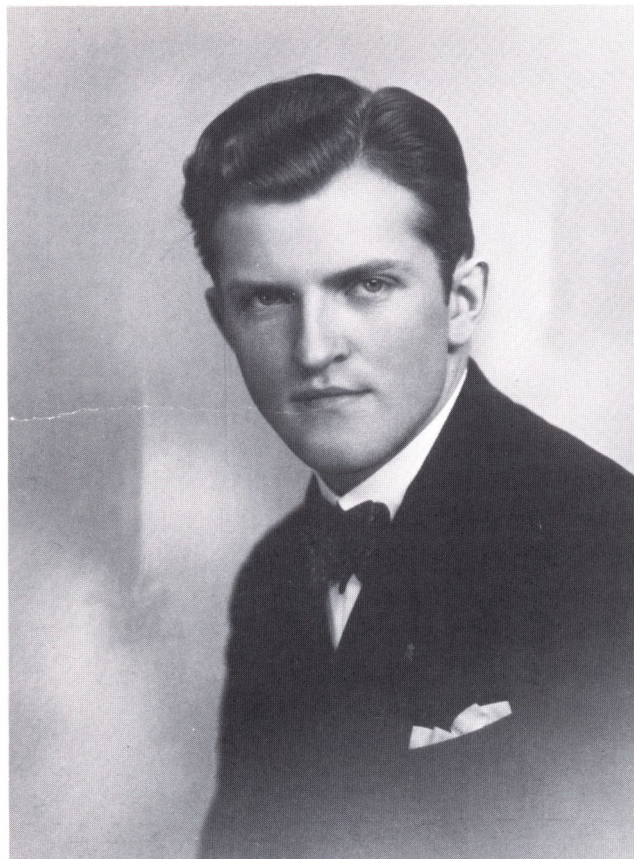
Da jeg havde været i lære i to år, fik vi en lærling til, og så var jeg ovenpå. Nu var det ham, der måtte gøre rent, pudse messingbækken osv.

Han var gårdmandssøn fra Seden. Næsten hver lørdag, når vi lukkede i forretningen, cyklede jeg med ham hjem, og så kørte vi mandag morgen til Odense. Vi var gode kammerater. Søndag morgen om sommeren svømmede vi i Odense å eller Odense fjord og hjalp lidt til her og der. Og Ejner havde to søstre, som jeg på skift var kæreste med – undertiden også samtidig, men uden at de hver for sig vidste det!

I nærheden af mit hjem, mellem Absalonsgade og Allegade, løb en privat jordvej. Vi kaldte den for Gartnerstien, for her lå gartner Johansens gartnerier, drivhusgartnerier, hvor vi kunne købe blomster. Johansen, der var gartner med liv og sjæl, lavede gartneriet til et terrarie med tropeplanter og dyreliv. Dronning Alexandrine besøgte altid gartneriet, når hun var i Odense. Johansen fik også en blomsterforretning i Klaregade og blev kongelig hofleverandør. Noget meget fint dengang.

Johansen købte til slut traktørstedet Kratholm ved Bellinge med anlæg ned til Odense å. Her var der forskellige dyregrupper. Bedst husker jeg søde små vildsvinegrise.

Gartnerstien lå nok ca. 400 meter fra min lære-

Kai P. Andersen som ung balløve 1929. Skønt han var med i DsU, gik han også til bal i Venstrevælgerforeningen. (Ditlev Jensen fot.).

plads og 600 meter fra mit hjem. En gang i min læretid stod der i aviserne, at beboerne skulle passe på i kældre og lignende, hvis de boede i nærheden af terrariet, for en mindre giftslange var sluppet ud. En dag opdagede jeg, at slangen lå i min læreplads' lyskasse. Hurtig i vendingen, som jeg var, snuppede jeg forretningens vatglas, et stort rundt glas med en hals på – det blev brugt til strimmelvat, som vi satte i nakken på folk, når de blev klippet – og et krøllejern. Jeg vidste, at slanger og ål

Sommerstemning i Absalonsgade omkring 1906. (Herluf Lykke fot., Møntergården).

skulle tages lige bag nakken. Med et snuptag tog jeg slangen bag hovedet, holdt den hen til halsen på vatglasset, og så gik den lige i fælden. Så ind til min læremester og få lov til at gå op til Johansen med slangen. Stor var glæden i gartneriet, og det blev honoreret med en femkrone – en lærlings ugeløn var dengang 5 kr.

Så gik turen i løb først op til *Odense Avis* – et lille ottesiders middagsblad, der kostede 5 øre.

På *Odense Avis*' redaktion aflagde jeg en dramatisk beretning om min fangst. Så til *Fyns Venstreblad*, *Social-Demokraten*, *Fyns Tidende* og *Fyens Stiftstidende*. Det må da have givet nogle kroner. Jeg var altid på tæerne, hvor der var en fortjeneste i udsigt.

Jeg skal også fortælle om min gang som lærling på fattiggården i Albanigade 23. Bag fattiggården lå

garnisonssygehuset, men det var fattiggården, jeg skulle fortælle om.

Min egentlige gang der i et par år af min læretid skyldtes, at Odense Barberlaug havde en aftale om, at laugets medlemmers lærlinge skulle barbere og klippe lemmerne en gang ugentligt – det blev hver onsdag. Der var en fast stab af ældre borgere, der havde deres ophold der. De fleste var alkoholister, men de kunne også komme af andre årsager. Nogle var i en fastsat periode indsat af politiet eller ved dom, andre »frivilligt« på livstid, fordi de ganske simpelt ikke kunne klare sig ude i det pulserende liv.

De havde en stor sovesal ud til Albanigade. I hjørnet op mod åen havde de en opholdsstue, og i kælderen var der arbejdslokaler. Ved siden af sovesalen var der sygestue og efter denne sygestue i hjørnet op mod vandtårnet endnu en sygestue – for tvangsindlagte mænd med kønssygdomme. Denne inddeling gik igen på 1. sal, men her var det udelukkende kvinder.

Når vi skulle arbejde, samledes vi lærlinge – fra tre til 10-12 stykker – i gården, og klokken 8.30 blev vi af forvalteren eller en medhjælper lukket ind, og så gik vi i gang. Én blev udtaget til at behandle de gamle, der blev i opholdsstuen, to til sygestuerne og resten ned i kælderen. Om vinteren var der – mod normalt 23-25 mænd – op til 60-70, for når landevejens riddere ikke kunne klare sig ude, lod de sig anholde, og så fik de fra to til fem ugers ophold. Når så tiden nærmede sig, hvor de skulle lukkes ud, rendte de, hvad der var nemt, betlede og fik et nyt ophold. Hvis de havde held med betleriet, købte de sprit, drak sig fulde og lavede gadeoptøjer – og så tilbage til Albanigade.

Der var almindelig tilfredshed, for de havde jo alle en ren seng og fik god og rigelig mad – jeg spiste

af den mange gange. Der var også brusebad, for når de kom ind, skulle de afluses og vaskes og lægeundersøges. På arbejdssalen var der borde og bænke, høvlbænk og flere skruestikker og forskelligt værktøj. Almindeligvis lavede de al slags kram af ståltråd, som nogle gavtyve til at tage propper af flasker med, bordskånere til at stille varme gryder på eller en række kroge til at sætte op på væggen og hænge håndklæder og viskestykker på. Andre var dygtige til at arbejde i træ. Én var særlig dygtig til at snitte kunstfærdige blomsterpinde, nogle kunne tegne, male eller digte vers, som med en meget flot håndskrift blev skrevet på brevpapir.

På lemmernes egentlige udgangsdag solgte de disse ting, men næsten alle omsatte de det i spiritus. Deres yndlingsdrik hed »Kloster Tonic« og var fra Odense Vinkompagni. Mand og mand imellem var kælenavnet »Asfalten kalder«. Den kostede en krone for en halv flaske. Vi lærlinge havde tit en halv med, som vi smuglede ind – forvalteren vidste det godt, men så igennem fingre med det.

Der var også en kachot, som de kaldte den, et lille værelse, med briks og en potte og tremmer for vinduet og kikhul i døren. Hvis en kom hjem fra udgangstur med politiets hjælp, blev han lagt derind til næste dag. Forvalteren og hans hjælpere var meget forstående folk; de blev omtalt som flinke.

Vi lærlinge samlede cigar- og cigaretrester fra forretningers askebægre sammen til dem. Gamle blade og københavneraviser tog vi også med. Mellem lemmerne var der flere med højere uddannelse, der gerne ville følge med i, hvad der skete ude i livet.

Jeg blev altid udtaget til at gå på sygestuerne, fordi jeg kunne tale med de gamle syge og de tvangsindlagte. De sidstnævnte brugte et farligt

retningen, der åbnede klokken 8.30. Forretningen var ryddet for alt, men midt på gulvet var et kæmpebord, lavet af mange plader på bukke. Her lå i store stakke alle slags stråhatte fra de fineste dyre panamahatte til billige stråhatte. Jeg skulle altid have en fin, flad stråhat. Salget foregik på den måde, at man selv prøvede hattene, hvor der i hattebåndet foran sad et trekantet prisskilt. I virvaret så jeg altid mit snit til at finde en dyr hat og så skifte prisskiltet ud med et billigere. Når jeg kom hen til kassedamen, kunne hun godt finde på at sige:

»Kan det dog passe, at den hat er til den billige pris?«

Så gjaldt det om at se forbavset ud og f.eks. svare, at »hat og pris passer mig«. Men hjertet sad oppe i halsen. Gik den? Det gjorde den altid.

Min svendeprøve forløb fint, og jeg fik da også årets præmie. Det sidste år på fagskolen, der nu var i Provstegade, hvor laugene havde købt ejendom, beskæftigede vi os med at klippe piger korthårede. Den moderne kortklippede damemode var nu slået igennem, så store (unge) piger med forældrenes tilladelse kunne blive »la garconne«-klippet. For ikke at få ballade med forældrene skulle de møde med skriftlig tilladelse fra forældrene, men ballade undgik vi ikke, for nogle af pigerne skrev sedler selv. Men når underskriften lød »Min mor«, så gik den ikke.

Nu i mit sidste læreår blev jeg af mester lånt ud, hvis oldermanden skulle til møde eller lignende, og når nogen f.eks. skulle til begravelse eller til møde med ligningskommissionen. Hvis en mester ikke af sig selv gav mig en drikkeskilling, havde jeg fået lov af min egen mester til at bede om det. Jeg fik fra 2 til 5 kr.

Mester, der var en smart fyr og altid elegant,

forærede mig forskellige beklædningsgenstande, han selv skulle have fornyet, så jeg gik det sidste læreår med skindhandsker og gamacher, stok og om vinteren med sort, stiv bowlerhat, om sommeren med flad stråhat. Sådan en laps kaldte man en »certosaherre«, opkaldt efter en fransk likør.

Mester syntes, at jeg kunne have godt af at lære at danse, så han sendte mig på danseskole med mine forældres tilladelse. Han betalte.

Der fandtes dengang mindst tre danseskoler. Fischers, fru politimester Dagmar Seldorfs og løjtnanterne Strømvig og Nordskovs. Det var hos Strømvig og Nordskov, jeg var elev. Der var kommet en ny hærlov, så løjtnanter med fordel kunne blive pensioneret, og det benyttede Fischer, Strømvig og Nordskov sig af, og så lavede de danseskoler.

Det var noget, der interesserede mig selvglade, vigtige fyr. Det blev hurtigt sådan, at når danse læreren skulle bruge et par til at demonstrere nye danse, blev der kaldt på Kai og frøken Stæhr.

Frøken Stæhr var ikke alene danseskolens dygtigste elev, men også dens smukkeste og mest vel-skabte pige. Efter danseskolen gik vi ture i Munke-mose og fandt ud af det, man dengang kaldte »det uartige«. Frøken Stæhrs far var overtjener på Brockmanns hotel. Jeg havde en rival, der var søn af byens største slagtermester og kreaturhandler. Når slagtermestersønnen var på danseskolen, bød han frøken Stæhr på Brockmann til smørrebrød, og jeg blev kørt ud på et sidespor. Når jeg bebrejdede frøken Stæhr det, sagde hun, at det bare var for at more sig, og at han ikke fik lov til det, jeg fik lov til, men en dag måtte jeg »slå op«; jeg kunne ikke tolerere, at jeg lejlighedsvis skulle spille anden violin.

Gøglernes konge, troldmanden professor Labri med det borgerlige navn Johannes Marius Dines Petersen, poserer for fotografen på et Skt. Knuds marked, formentlig omkring 1930. Professoren boede i Odense fra omkring 1903, fra 1925 i Skt. Knuds Gade 48, på 2. sal. Ophavsmand til udtryk som Frikadellens flugt over plankeværket og Vorbasse krigshavn (om gadekæret i den jyske landsby; vejen dertil hedder nu Havnevej!). (Herluf Lykke fot., Møntergården).

8 · Troldmandens Lærling

Fra min læretid må jeg også fortælle om gøglernes konge, professor Labri.

Rygterne i Skt. Knuds Gade gik, at professor Labri skulle flytte ind i nr. 48 – vi boede som nævnt i nr. 53. Alle vi unge mennesker og drenge var meget spændte, for professor Labri var jo vores ungdomstids Dirch Passer.

Så en aften kom en lille fladvogn med Labris møbler og andet habengut. Når der flyttede nogen ind i gaden, kom vi altid løbende og tilbød vores hjælp med at bære ind, men med professor Labri var det noget andet. Vi stod en lille flok på det modsatte fortov og så ærbødigt til. Så råbte Labri over til os. Vi så på hinanden, og det lå i luften, at det måtte blive mig. Da jeg kom derover, spurgte professor Labri:

»Hvad hedder du, unge mand?«

»Kai Andersen, hr. professor.«

Han studsede lidt og sagde:

»Findes der en cigarhandler her i nærheden, Kai?«

»Ja, hr. professor, ovre ved trekanten er der en papirhandel, søstrene Jensen, ældre damer – de handler også med cigarer, tobak, snus og skrå.«

»De har nok ikke »Nihil sine labore?«

»Jo, hr. professor, for dem ryger min far.«

»Så spring hen og hent mig tre.«

Da jeg kom tilbage, spurgte jeg, om jeg skulle hjælpe at bære ind, og det måtte jeg. Da mine kammerater kom til, fik de at vide, at en var nok. Det,

jeg bar, måtte jeg stille på repositen – ind i lejlig-heden kom jeg aldrig, selv om jeg kom i et særligt kammeratligt forhold til ham.

Dagen efter kom Labris husbestyrerinde. Hun var altid klædt i sort, med en stor, stor, sort hat med en vældig skygge, hvorpå der var et tæt slør, der dækkede hele ansigtet – for at skjule et stort, dybt, åbent sår der, hvor næsen skulle sidde. Den sygdom hed lupus. Finsen – stifteren af Finsens Lysinstitut i København – opdagede en strålebehandling, der kunne helbrede denne fortvivlede sygdom.

På Labris dør var der et procelænsstykke, hvorpå der stod »Labri, professor i moderne salonmagi«. Labri elskede tiltaleformen »Professoren«.

Labris rigtige navn var Marius Petersen. Han var søn af en ugift pige. Som barn havde Labri skøttet sig selv meget og mest rendt rundt på Nyborg havn og på de mange skibe, der dengang lå der. Det var nemt at løbe ind til Nyborg, hvor man så lossede fragten og kørte den på hestevogne til Odense.

Labri havde lært sig forskellige små tricks og tryllekunster, som han så viste for skibenes besætninger. Det gav lidt skillinger.

Da han blev konfirmeret, kom han i skomagerlære. Det interesserede ham nu ikke, men igenem det skulle han. Om aftenen besøgte han stadig havnen og skibene – og med større held, for han blev dygtigere og dygtigere. Sit gennembrud fik han også i Nyborg. Dengang var der en stor garni-

*Professor Labri med sin markedstrup til Skt. Knuds marked på Albanitorv omkring 1910.
(Herluf Lykke fot., Møntergården).*

son af fodfolk og artilleri. Så skulle håndværkerforeningen og officersforeningen sammen have en fest: Aftenunderholdning, fællesspisning og bal.

Underholdningen bestod af en tryllekunstner fra København – men i eftermiddagens løb kom der telegram: Tryllekunstneren var syg og kom ikke. Gode råd var dyre – hvad skulle man gøre? Endelig fandt man på, at man jo havde ham den »skøre« skomagerlærling. Så tvang de skomagerlærlingen til at sige ja. Han lånte noget selskabstøj, men da han fra teatersalens scene så ud over det

store, festklædte publikum, ville han løbe sin vej – men så skubbede man ham ind på scenen, og medens han pissede i bukserne, tryllede og vrøvlede han sig en succes til.

Efter det kom der bud efter ham til foredragsforeninger, ægkredse og andre foreninger på Østfyn, så da han skulle lave svendestykke, sagde hans mester:

»Du kan aldrig blive skomager. Du kan blive professor i lapperi«.

Fra den dag antog han navnet professor Labri.

Jeg har engang læst, at en anden gøgler skulle have sagt, at der på den tid var en fransk professor, der hed Labri, og at det var fra ham, Marius tog navnet, men det er noget vrøvl. Når Labris mester brugte vendingen professor i lapperi, var det, fordi der dengang var to slags skomagere, rigtige håndskomagere, der syede sko, og skomagere, der reparerede skotøj, og som blev kaldt lappeskomagere.

En dag, Labri kom på min læreplads for at blive barberet, traf han sammen med kartoffelslagteren. Han spurgte Labri, om han ikke kunne lære ham en simpel tryllekunst, for om aftenen skulle han til selskab, og så ville han gerne gøre lykke. Jo, det kunne han nemt. Han kunne lære kartoffelslagteren, hvorledes man langsomt fik en cigar til at forsvinde, medens tilskuerne så på det.

Det var lige noget for slagteren. Jeg blev sendt af sted efter et stk. »Nihil sine labore«. Da jeg kom tilbage, skar Labri spidsen af cigaren, slog den mod en negl, så eventuelt støv, der kunne være i cigaren, kom ud, og tændte cigaren. Så sagde slagteren:

»Hvad så?«

»Se«, sagde Labri, »cigaren forsvinder langsomt, medens De ser på det«, og så sejlede Labri ud af forretningen efterladende en rasende slagter og en grinende mester og mig.

Engang rejste Labri med numrene »Kæmpedamen Viola« og »Skelettet af en 14-årig skolepige«. Viola var virkelig en kæmpedame. Hun havde så store bryster, så to store mænd steg op af en fem-trins stige og tog plads på et bræt, der blev lagt over hendes bryster. Hovednummeret – »Skelettet af en 14-årig pige« – bestod i, at der over et bord på tribunen blev lagt et grønt tæppe af skomagerfilt. Så kom Labri ind og afleverede en af sine vrøvlemonologer og lagde en spiseske på tæppet. Så klappede han i hænderne, og ind på tribunen

kom pigen, tog skeen i den ene hånd og viste den mod publikum. Labri sagde så:

»Se ske lettet af en 14-års pige!«

Helt fantastisk, at Labri med sådant et nummer gang på gang kunne fylde sit telt en hel Skt. Knudsmarkedsdag.

En anden gang bad Labri mig om at hjælpe sig en Skt. Knudsmarkedsdag. Markedet strakte sig dengang fra Klingenberg over Flakhaven og Albanitorv forbi den katolske kirke om til Overgade. Så igen på hele Sortebrødretorv med tilstødende gader for at slutte af med et cirkus på pladsen foran den gamle rytterkasernes gymnastikhus.

Labri havde selvfølgelig markedets bedste plads på fortovet mellem domkirken og Læseforeningens bygning. Labris telt – han kaldte det altid for sin forretning – var bygget op om nogle pæle, hvor der var slået nogle kraftige, galvaniserede jerptråde i. De skulle bære teltlærredet, hvori der var fastgjort nogle s-kroge, som så blev hængt op i ståltrådsrammerne.

Den nævnte aften skulle jeg være til stede ved sidste forestilling, hvor Labri i store vendinger lovede, at publikum ville få det velhavende Odense at se ved nat. Overbetjentene Hindsgavl og Rump havde stillet sig op ved kassen, for nu måtte det være slut. Det måtte absolut være sidste forestilling. Alle andre teltholdere var ved at pakke sammen og bryde op.

Teltet var stoppet til bristepunktet. Labri anbefalede:

»Alle mine herskaber, selskaber... Benyt denne engangsopførelse, helt enestående, til at se det velhavende Odense ved nat«.

Teltet var fyldt af gæster, så det bulede. Så klappede Labri tre gange i hænderne, og stående på en ølkasse hængte jeg alle s-erne af ståltråden, så

Folkets Hus i Dansestræde, opført 1904, men allerede 1927 afløst af det nye Kongreshus i Asylgade. Fyns Tidendes bygning på Fisketorvet (til højre i billedet) blev erstattet af et nyt bladhus i 1907. (Herluf Lykke fot., Møntergården).

teltlærredet faldt til jorden, og publikum kunne se ud over Odense å og Læseforeningens Have til Kronprinsensgade, hvor Odenses aristokrati og velhavere boede.

Publikum morede sig og grinte, fordi de endnu engang havde ladet sig dupere af Labri.

Engang jeg skulle et ærinde over til P.A. Kruuse og købe noget til Labri, fik jeg en femkrone med.

Da jeg løb, nappede Labri min hat, og jeg måtte ikke få den, før jeg kom tilbage. Da jeg udbad mig en forklaring, sagde Labri, at når han beholdt min hue, skulle jeg nok komme tilbage med penge og varer. Jeg blev rasende og skældte ud, og Labri blev også ked af, hvad han havde gjort og sagt.

En anden gang sagde Labri til mig:

»Du skal ikke være barber, nej, du skal være

trolldmanden Labris lærling eller katolsk præst«.

Da jeg ikke kunne se sammenhængen, sagde han:

»Der skal dygtige rekommandører og skuespillere til at sælge gøgl og katolicisme«.

Da jeg fortalte det hjemme og gav udtryk for en vis interesse, tog mor sin bedste frakke og hat på og gik over til Labri. Da mor kom tilbage, var hun meget ophidset, men omtalte ikke, hvad der var passeret. Fra den dag bakkede Labri langsomt ud, og nu hilste vi kun på hinanden.

Jeg må også fortælle om biografen i arbejdernes bygning, Folkets Hus, i Dansestræde. Hver søndag klokken 4 var der billig biograf her, og ellers kom vi kun i Folkets Hus til juletræ i fars fagforening.

Entreen var 25 øre. 85% af publikum var byens bydreng, så der var leben og mindre slagsmål i pauserne. Dengang var der en pause, hver gang man skiftede filmspole. Den midterste pause varede længst – vi kaldte den for det store frikvarter.

Det var altid seriefilm, der strakte sig over 20-25 gange, og altid kriminalfilm. Jeg husker f.eks. »Hånden med de ni fingre«, »Barneliget i jernbanekupeen« m.fl.

Biografen var i husets festsal. På balkonen var de mest eftertragtede pladser, og der var enhedspris over hele lokalet.

Festsalen lå på førstesalen. Her op til førte nogle mægtige trætrapper, hvis forkant var belagt med jernskinner. Når der så var drengeslagsmål, og nogle faldt ned ad trapperne, slog de sig vældigt. Der var altid drengeslagsmål efter filmen. Jeg deltog aldrig i slagsmål, for det gik altid ud over ens tøj, og jeg var meget forfængelig.

Der var to andre *rigtige* biografer. »Uglen«, der

lå over for Brockmanns hotel på den plads, hvor nu rådhusets nye fløj ligger. Den mere folkelige var »Kosmorama« i Kongensgade (nu Fønix-teatret). Mange år efter kom Skt. Hans biograf på Skibhusvej. Der spillede de folkelige stykker til billige penge, og der kom folk fra omegnen, som de stod og gik.

I vinterhalvåret kom jeg hver søndag eftermiddag til offentligt foredrag, undertiden med lysbilleder, sort-hvide, i Klostersalen. Det var gratis, og et medlem af byrådet bød velkommen.

Her kom den tids opdagelsesrejsende, Knud Rasmussen, Peter Freuchen, magister Rosenberg og mange andre, også tidens forfattere som f.eks. Thit Jensen, som jeg husker bedst af damerne. Den skuespiller, jeg husker bedst, var Jacob Texière, han læste H.C. Andersens eventyr. Ville vi have en god siddeplads, måtte vi komme mindst en halv time før. Den dag, Jacob Texière læste op, var alle siddepladser optaget selv en halv time før, så det blev kun til en ståplads i baggrunden. Da Jacob Texière holdt en pause mellem to historier, gik jeg frejdigt op ad midtergulvet og satte mig foran talerstolen på gulvet, og hurtigt kom andre børn til, så hele gulvet foran talerstolen var besat. Der var vældig begejstring, så vi fik da capo-numre. Da Jacob Texière endelig sluttede, kom han hurtigt hen til mig og sagde tak, fordi jeg havde taget initiativet til at sidde på gulvet ved talerstolen. Så sagde han, at det altid havde været hans store ønske, at han kunne samle børn foran sig, og nu var hans håb gået i opfyldelse, og så her i H.C. Andersens fødeby! Så spurgte mine kammerater mig:

»Hvad sagde han?«

Hvad jeg svarede dem, husker jeg ikke, men de har fået et eller andet at løbe med.

Skibhuskroen i Skibhusene 1915.
(Herluf Lykke fot., Møntergården).

Noget, jeg aldrig har gjort, er at kede mig. I mine unge dage kaldte de mig en balløve eller skørtejæger – det var mest af misundelse, fordi jeg gjorde lykke hos pigerne.

Når jeg gik til bal, var det mest alene. Venstres baller på Fyns Forsamlingshus var de bedste; her var der altid søde og venlige piger, der som jeg kunne lide at danse.

Men det var jo småt med penge, rigtigt småt, så det startede med, at man stod med hatten i hånden nede ved garderoberne, og når så nogle ældre gik hjem, bad man, om man måtte få deres baltegn, for ens søster var til ballet, og så ville man gerne derop. Somme tider måtte der en lille løgnehistorie til, men før eller senere gav det *altid* bonus.

Baltegnene var dengang indrettet således, at når de først var sat i knaphullet med en *kraftig* tryk-anordning, kunne de kun tages af, når de blev revet

over. Men når jeg fik lovning på baltegn, sagde jeg: »Nu skal jeg tage det af for Dem!«

Så rev jeg det over på bagsiden, og når jeg så tog det på, havde jeg altid et par meget små guldsikkerhedsnåle siddende bag på mit jakkerevers. Så ud på toilettet og sætte baltegn, så kontrollørerne ikke kunne se, det var et brugt baltegn, kasketten ind under jakken – for at spare garderoben – og når jeg så kom op i balsalen, var det hen i en vindueskarm bag gardinet. Det gentog sig så tit, at det nærmest var en rutinesag.

Der var en særlig balaften i Venstrevælgerforeningen, jeg kommer i tanke om. Jeg kom til at danse mange gange med en lille, sød, venlig pige, der tjente hos en Stigegartner. Det var en vellykket aften. Vi dansede så godt sammen, at vi nærmest lavede opvisning. Da ballet var slut, og jeg *bestemt* regnede med at følge hende hjem til Stige, lod det sig ikke gøre, for hun skulle køre i bil med sit her-skab.

Så aftalte vi, at jeg næste søndag skulle komme til bal på Skibhuskroen helt ude i enden af Skibhusvej. Herudefra var der en smal sti til færgestedet over til Stige by. I daglig tale blev Skibhuskroen kun omtalt som »Røven«.

Det var ikke et sted for mig. Der var en stor klike af smedelæringer fra Skibhuskvarteret og gartner-elever fra Stige. Jeg var tydeligvis ikke velkommen, og der blev endog gjort anstrengelser for at komme i klammeri med mig. Da jeg så gjorde pigen opmærksom på forholdet, og hun ikke ville med, hentede jeg min cykel og kørte slukøret hjem. Det var både første og sidste gang, jeg var til bal på »Røven«.

9 · Frisørsvend omkring 1930

Dengang var der noget, der hed Albanigade 2. Det var et fint, gammelt rødstenshus, som forsvarsbrødrenes forening i sin tid havde bygget. Der var en meget, meget dyb kælder, hvor der var beværtning og dans. Her holdt byens »lette brigade« til. Da forsvarsbrødrenes økonomi blev dårlig, solgte de ejendommen til afholdsforeningen, der lukkede kælderen og lejede salen i stueetagen ud. Førstesalen var mødelokaler for de forskellige afholdsloger og -foreninger.

Jeg blev medlem af en afholdsloge og blev hurtigt øverste templer. Vores tilsynsførende fra hovedlogen hed Peter Ditlevsen. Han blev senere socialdemokratisk folketingsmand og borgmester i Fåborg. Han var en dygtig organisationsmand, og af ham lærte jeg meget både af den ene og den anden slags.

Det var en lærerig og fornøjelig tid i ungdomslogen. Jeg kom rundt i landet til møder og holdt selv møder. I Albanigade 2 holdtes mange baller, karnevaller osv.

Jeg kom med i et meget vigtigt udvalg, der skulle tilrettelægge ankomst og ophold i Odense for et meget stort demonstrationstog af hjemløse og arbejdsløse, der startede i Ålborg og skulle gå gennem Jylland, over Fyn og Sjælland til Christiansborg.

Lederen var vistnok flyveren, forfatteren og meget andet, løjtnant Clauson-Kaas, en organisator af rang. Jeg så ham på sin motorcykel køre op og ned langs processionen for at holde styr på ræk-

kerne og de ellers urolige folk. Da toget kom gående ude på Bolbro bakke, var det et ynkeligt syn med disse trætte, lasede og ømbenede folk. De blev indkvarteret på byens skoler, hvor de blev vasket og bespist. Det var ellers meningen, de skulle fortsætte næste morgen, men de var i så sørgelig en forfatning, at de måtte ligge over en dag. Vi havde også en gruppe i Albanigade 2.

Der var megen arbejdsløshed dengang, og der blev lavet nødhjælpslove. En følge af disse love var den sø, der ligger mellem Hunderup skov og Fruens Bøge. Der var pligt til i kommunerne at yde særlig hjælp til de arbejdsløse. Her i Odense var der megen ballade, mange demonstrationer og lignende, fordi det konservative byråd med borgmester Petersen – kaldet Sparepetersen – i spidsen bestemte ikke at udbetale hjælpen i rede penge, men i stedet give kødmærker, som slagtermestrene så indløste.

Der rejste sig en storm af protester i arbejderbefolkningen, da Sparepetersen i byrådet motive-rede det med, at hvis de arbejdsløse fik kontanter, ville de drikke.

Jeg husker, at kunstmaler Knudåge Larsen – kommunist og senere frihedskæmper – lå på gulvet og malede en transparent. I hver ende var der malet en radmager gris og en ko, og imellem dem stod der »Til de arbejdsløse – eller sæve«. Nu havde Knudåge stavet sæbe med v, og selv om mit dansk er meget ringe, vidste jeg da, at det hed sæbe og ikke sæve. Da jeg gjorde Knudåge opmærksom

*Albanigade fotograferet op mod Albanitorv,
formentlig omkring 1915.
(Herluf Lykke fot., Møntergården).*

på det, svarede han, at sæve, det var fynsk, og det blev ikke lavet om.

Da Kongreshuset (dengang Den ny Forsamlingsbygning) blev indviet, var jeg med. Der var bal i den store sal, mens der var spisning andetsteds i huset.

Ballet begyndte med en indmarch – som første par gik Ketty og jeg med danselærer Fischer i spidsen – jeg har altid myret mig frem. Uha, hvor Ketty var en dejlig og flot pige – vi var begge i DSU – ikke alene for ballernes skyld – vi var også politisk bevidste.

Da jeg blev udlært, havde mester ikke arbejde til mig, men en stor frugt- og grønthandler, der boede 100-150 meter fra min læreplads, kom i forlegenhed, fordi hans kone var blevet indlagt på sygehuset. Så jeg tilbød at hjælpe ham. Jeg hjalp både med at ekspedere og at køre i byen med varer. Det morede mig, og grønthandleren var tilfreds, hvad han viste, når han betalte mig.

Men så fik jeg anvist arbejde på Langeland, i Tranekær. En mester derovre ville bygge sig et hønsehus og huggede sig så eftertrykkeligt i hånden, at jeg måtte blive der i 13 uger. Det var en skøn tid på alle måder. Efter de 13 uger kom jeg hjem til arbejdsløshed, men så læste jeg, at man kunne få amtstilskud og hjælp fra arbejdsløhedskassen, hvis man tog på højskole. Det syntes jeg lige var noget for mig, tilskuddene blev bevilget, og jeg var blevet så glad for Langeland og dens lyksaligheder – det spillede også ind, at den Tranekær smed havde en helt vidunderlig datter – så jeg valgte Langelands folkehøjskole.

Det var noget, der passede mig. Vi diskuterede til midnat hver aften, og vi lærte masser af ting. Medens jeg var på højskolen, søgte en mester i

Marstal en svend til sommeren, og da jeg var så nær Ærø, anviste arbejdsanvisningen på Odense slot mig arbejdet.

Efter højskoleopholdet på Langeland og arbejdet på Ærø kom jeg tilbage til Odense og havde noget fredags- og lørdagsarbejde, men fik så det ærefulde tilbud at komme til at arbejde for frisørmester Achdam på Fyns Forsamlingshus. Her var jeg et års tid, men kunne ikke rigtig finde mig tilfreds med det overklassepublikum, der kom her. 85% af kundekredsen var fra overklassen i byen, resten var godsejere og store gårdmænd.

Lønnen var stor og kravene til os svende kolossale. Når klokken på Valgmenighedskirken slog 8, lukkede Achdam døren op, og så stod vi fire svende og to lærlinge i rene, nystrøgne kitler – mester betalte kitlerne – og tog imod. Så strømmede kunderne til: Borgmesteren, redaktører, direktører, konsulere, forretningsfolk osv. Klokken 11 gik første svend 1/2 time til middag, og så gik det videre på minuttet; når vi kom fra middag, trådte vi på klokkeslet ind i forretningen, vaskede hænder og trådte i funktion. Hvis vi i middagspausen f.eks. punkterede undervejs, ringede vi og underrettede mester.

Var der møde på forsamlingshuset, og vi derfor havde ekstra travlt, var det altid mig, der måtte holde for, fordi vi havde telefon i huset. Så sagde mester:

»Kan De blive her til middag, Andersen?«, og svaret var altid:

»Ja, gerne«.

Jeg turde ikke andet, der var respekt.

»Så ring hjem«.

Så ringede jeg hjem, at jeg ikke kom til middag. Når der så var lejlighed til det, blev jeg på mesters regning sendt over i restaurationen for at spise, og

Kai P. Andersen som ung svend. Billedet er formentlig fra 1930'erne.

så fik jeg for 1½ times overtid.

Næsten alle Odenses matadorer kom hos Achdam. Da borgmester Petersen blev ridder af Dannebrog og næste dag kom i forretningen, gik Achdam ham i møde, slog ud med begge arme, medens vi alle gjorde front mod borgmesteren og holdt op med at arbejde. Så sagde Achdam:

»Kære hr. borgmester. Må det på egne og personalets vegne være mig tilladt at gratulere vor kære borgmester med, at det har behaget Hans

Majestæt Kongen at benåde borgmesteren med ridderkorset«.

Så sagde vi i kor:

»Til lykke, hr. borgmester«.

Borgmesteren takkede og slog ud med hånden. Da han gik, fik Achdam 20 kr., og da vi skulle hjem, gik vi over og fik 1½ glas portvin, og Achdam sagde et par ord.

Da borgmesteren kom næste dag, takkede Achdam for skænken og sagde, at vi havde drukket på borgmesterens sundhed. Så slog borgmesteren ud med hånden igen og takkede os.

Da mester opdagede, at jeg kærestede med en af de ældste damefrisørelever, blev jeg kaldt ind på mesters kontor og fik en skideballe og irettesættelse som en anden skoledreng. Det kunne jeg ikke rigtigt snuppe, så jeg søgte om hurtig indkaldelse til aftjening af værnepligt.

Da jeg med overenskomstmæssigt varsel sagde min stilling op, blev Achdam rasende. Nu havde han brugt over et år til at belære og opdrage mig, og nu, hvor jeg endelig var, som han ønskede mig, rejste jeg. Da jeg så sagde, jeg skulle til militæret, kom han ned på jorden og bad mig søge udsættelse. Da jeg så sagde, jeg netop havde ansøgt om at komme ind før tiden, brød uvejret løs igen. Han kaldte mig et fjols, og så tog jeg til genmæle. Til sidst skreg han bare:

»Ud! Ud!«

Da jeg stillede næste morgen, var det heldigvis, som om intet var hændt. Da jeg så den aften, jeg rejste, gav hånd og takkede for den lærerige tid, jeg havde været der, og bad om en anbefaling, sagde Achdam:

»Jeg gi'r aldrig anbefalinger. Hvis nogen skulle ønske at vide, hvad jeg mener om Dem og Deres arbejde, kan de ringe«.

Socialdemokratiets og Arbejdernes Fællesorganisations 1. maj-møde ved pavillonen i Fruens Bøge 1928.

Da jeg blev hjemsendt, fik jeg brug for en udtalelse – og han sagde da:

»Andersen er meget dygtig, men lidt obsternasig«.

Da jeg fandt et gammelt billede fra en 1. maj, kom jeg til at tænke på barbersvendene, der altid sluttede op under fagforeningens røde fane og gik i demonstrationstoget ad Vestergade og Sdr. Boulevard til pavillonen i Fruens Bøge, hvor vi påhørte

talerne. I demonstrationen holdt vi snorlige rækker og orden, så tilskuerne sagde:

»Der kommer barbersvendene«.

Når talerne var forbi, drog vi alle til Røde Hus, drak kaffe og spiste æggekage. Røde Hus havde ved vejen hen til Fruens Bøge station et stort træhus, som kunne lejes til fester og lignende. Der holdt vi bal til ud på morgenstunden.

Havde man en pige, tog man hende med, men ellers var der nok at vælge imellem i den store flok

Røde Hus i Fruens Bøge på billedet her var et mere folkeligt tilholdssted end den fine skovforeningspavillon, men med tiden udviskedes forskellene noget. Efter 2. verdenskrig var der ikke meget tilbage af folkelivet i skoven. (Møntergården).

piger, der gennem dørene fulgte festen. Her var liv og glade dage. Engang ville slagtersvendene tilvinge sig adgang til vores fest, og inden vi fik dørene lukket, fik et par kolleger et blåt øje og nogle tærsk.

Hvis vejret var godt 1. maj, stillede vi alle i

demonstrationstoget med flade stråhatte – hvis ikke, var det med sort bowler. Men det kunne også være lidt blandet.

Engang jeg var til bal, kom jeg op at nappes med en anden ung mand om en pige – selvfølgelig. Der fik jeg et blåt øje, og så luskede jeg hjem. Da jeg

kom hjem og ville luske i seng – jeg sov på en divan i stuen, det var almindeligt i arbejderhjem dengang – råbte far inde fra soveværelset:

»Kai, kom herind«.

Far rakte nu hånden op, tændte lyset og sagde, da han så mit øje:

»Til lykke. Det er det første, men ikke det sidste på den måde, du fremturer. Skrub så i seng!«

Det var for meget for mor. Hun stod op og lagde hårdt opvredne koldtvandsklude på øjet – det lindrede. Og far fik ikke ret. Det blå øje var både det første og sidste.

Da jeg kom tilbage til Odense efter aftjening af værnepligt, blev jeg straks anvist arbejde i Ullerslev. Senere arbejdede jeg i Svendborg og Glamsbjerg.

Så kom jeg tilbage til Odense og fik arbejde i en nyoprettet salon over for det nybyggede offentlige slagtehus. Her var jeg et lille års tid.

Jeg var blevet næstformand i fagforeningen, og da der en aften kom en mesterfrue fra Nyborg, som gerne ville have en »ædruelig« svend til en varig plads, slog jeg til.

Tilskyndet af vores fagforeningsformand – mange år senere indrømmede han over for mig, at det var for at slippe for en konkurrent.

Med afrejsen til Nyborg var min tid i det gamle Odense ligesom ovre. Først otte år senere vendte jeg tilbage til byen, efter at jeg var blevet gift. Jeg fik også forretning, på Rugårdsvej 158.

Men det er en anden historie. For det var i juni 1940 – og vi levede i en uvis tid.

Troldmandens Lærling handler bl.a. om gøglernes konge, professor Labri, og hans lærling, Kai P. Andersen, forfatteren til denne bog. Men ikke kun om deres sammentræf. Rottejagt på en losseplads ved Kragtsbjerggården, gadeslagsmål i Frederiksgade og nytårsløjer og drengestreger i Albanikvarteret med kontant afregning i form af lussinger på politistationen er nogle af de andre oplevelser, Kai P. Andersen fortæller om.

Vi møder ham også som bydreng for en cykelhandler i Nørregade, som syngedreng i Hospitalskirken, som hjælpedreng i Læsehaven og som programsælger ved cykelløb og boksekampe.

Fortælleren lægger ikke fingrene imellem. Vi hører om, hvordan han drog rundt for at finde faderen på en af byens beværtninger, om cirkushesten Jokum, der som led i et væddemål gik på bagben rundt om statuen af Frederik VII på Flakhaven, og om onkelen, der – ikke helt ædru – faldt overbord fra en af Stigebådene, men bagefter sang for gæsterne på kroen.

Kai P. Andersen giver endelig et indtryk af sit arbejde som frisørlærling og ung svend i Odense frem til 1932.

Bogen rummer et væld af gode historier og er et udsnit af et erindringsmanuskript, som Kai P. Andersen indsendte til Odense Centralbibliotek, Lokalhistorisk Afdeling i forbindelse med erindringsindsamlingen 1978-79.

UDGIVET AF OAB-TRYK
I KOMMISSION HOS ODENSE UNIVERSITETSFORLAG

